

**Державний університет імені Михайла Драгоманова
Відокремлений структурний підрозділ
«Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»**

Ю.І. КОЛІСНИК-ГУМЕНЮК

**ІСТОРІЯ УКРАЇНИ
ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ**

Інтерактивні методи навчання

Навчально-методичний посібник

Львів – 2023

УДК 378.522.2 (075.9)

К 604

Схвалено на засіданні науково-методичної ради Відокремленого структурного підрозділу Державного університету імені М.П. Драгоманова «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти» (протокол № 2 від 2 лютого 2023 р.)

Рецензенти:

Литвин А.В., доктор педагогічних наук, професор
Сліпчишин Л.В., доктор педагогічних наук, доцент

Колісник-Гуменюк Ю.І. Історія України та української культури: Інтерактивні методи навчання. Навчально-методичний посібник. Львів: Простір-М, 2023. 73 с.

У навчально-методичному посібнику широко використовуються інтерактивні методи навчання. До розділів додаються списки рекомендованої літератури, питання й завдання для самоконтролю, спрямовані на послідовне, логічне й осмислене засвоєння знань, їх творче використання у професійній діяльності. Посібник містить таблиці, джерела та ілюстрації.

Даний посібник розрахований на педагогічних працівників медичних навчальних закладів, студентів і фахівців медичної галузі, на слухачів курсів підвищення кваліфікації: педагогічних працівників вищих навчальних закладів IV рівня акредитації, методистів, аспірантів.

Зміст

Передмова	4
Структура дисципліни	10
Тематичний план лекцій	11
Тематичний план семінарських занять	12
Тематичний план самостійної роботи	13
Тема заняття 1. Культура доби кам'яного віку на території України	14
Тема заняття 2. Трипільська культура	20
Тема заняття 3. Скіфо-сарматська та культура античних міст полісів	24
Тема заняття 4. Давньослов'янська культура	28
Тема заняття 5. Київська Русь та Галицько-Волинська держава	34
Тема заняття 6. Культура Київської Русі	38
Тема заняття 7. Українські землі у складі Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої	42
Тема заняття 8. Козацька доба в історії України	47
Тема заняття 9. Культура України кін. XIV – I пол. XVII ст.	51
Тема заняття 10. Українське національно-культурне відродження (кін. XVIII – поч. XX ст.).	54
Тема заняття 11. Боротьба за відновлення державності українського народу 1917-1921 рр.	59
Тема заняття 12. Україна в умовах тоталітарної системи. Міжвоєнний період в історії українського народу 1921-1939 рр.	62
Тема заняття 13. Україна в роки Другої Світової війни	65
Тема заняття 14. Україна в другій пол. XX – поч. XXI ст.	68
Питання для підсумкового самоконтролю студентів	72

ПЕРЕДМОВА

Сучасна вища професійна освіта, керуючись особистісно-орієнтованими пріоритетами, ставить низку важливих завдань щодо процесу викладання соціогуманітарних дисциплін. У першу чергу мова йде про ті завдання, що виникають у ході організації навчального процесу. У ЗВО «Історія України та української культури», як навчальна дисципліна виконує не лише навчальні, але й значні світоглядно орієнтувальні функції. Серед питань, які викликають посилену увагу, є ті, що стосуються проблеми організації самостійної пізнавальної, пошукової діяльності студента на навчальному занятті.

Метою і основними завданнями викладання «Історії України та української культури» у вищій школі є аналіз головних етапів історичного розвитку України як держави, з акцентом на її сучасну розбудову. Завдання ставляться з урахуванням специфіки навчального закладу, рівня знань студентів, набутого у ході вивчення загального курсу історії України у середній школі.

Вивчення курсу «Історія України та української культури» у ЗВО, у першу чергу, повинно сприяти виробленню у студентів навиків систематичної самостійної роботи з опрацювання джерел, документів, наукової літератури, періодичних видань, ґрунтуватися на принципах науковості, історизму, об'єктивності, гуманізму. Не останніми у переліку є завдання з формування у студентів почуття патріотизму, національної гідності, об'єктивності в оцінці подій і фактів історії України та її держави; вмінь логічно викладати фактичний матеріал, правильно оцінювати внесок українського народу у розвиток світової цивілізації.

Для розкриття пізнавальних можливостей студентів, створення умов для розвитку їх систем цінностей, у тому числі і громадянських, викладачу необхідно володіти методиками, які стимулюють конструктивно-критичне мислення, розвивають особистий пізнавальний потенціал студентів, комунікативні вміння і навички. Цим вимогам відповідають інтерактивні

методи навчання. Вони не лише привертають увагу студентів до навчального предмета, пробуджують у них інтерес і мотивацію, але й навчають самостійного мислення і дій.

Проблемні та дослідницькі методи навчання тривалий час є природною складовою навчального процесу у вищій школі. Вони здебільшого концентруються у формах самостійної науково-дослідної роботи студента, індивідуальних завдань, проектів, курсових і дипломних робіт тощо. Водночас інтерактивна навчальна діяльність студентів під час аудиторних занять у вітчизняній вищій школі розвивається лише з кінця ХХ ст.

Інтерактивні методики навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної та комунікативної діяльності, під час якої студенти мають можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають. Важливим компонентом активних методів навчання є створення комфортних умов, ігрові форми, режим відпочинку і розваг. Ці методи дозволяють залучати відчуття, емоції, вольові якості людини. Це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Як відомо, методи навчання поділяють на пасивні та активні. Безумовно, будь-якому навчанню притаманна активність, адже слухання, сприймання інформації – це теж активність. Однак у процесі навчання треба значно більше, ніж слухати, необхідно читати, писати, обговорювати, брати участь у вирішенні проблем, спостерігати, практикуватися та отримувати зворотній зв'язок. Пасивні методи передбачають, що студент виступає в ролі «об'єкта» навчання, повинен засвоїти і відтворити матеріал, який передав йому викладач, текст підручника тощо (лекція-монолог, читання, пояснення, демонстрація та відтворююче опитування студентів). Студенти не спілкуються між собою й не виконують творчих завдань. Натомість активні методи стимулюють пізнавальну активність і самостійність

студентів, які виступають «суб'єктом» навчання, виконують творчі завдання, вступають у діалог з викладачем.

Стратегії навчання можна поділити на три основні види: пасивні, активні й інтерактивні. У пасивних викладач є головним організатором, пропонує наперед складений план, особисто контролює всі дії студентів, розподіляє між ними необхідну інформацію. В активних стратегіях, що керується викладачем, студенти опановують необхідні знання, уміння й навички для їхньої професійної діяльності. Активні методи навчання – це навчання через діяльність; діалогічне спілкування як між викладачем і студентами, так і між самими студентами.

Використовуючи інтерактивні методи навчання, викладач лише регулює навчально-виховний процес. У студентів з'являються додаткові джерела інформації: книги, словники, енциклопедії, збірки законів. Під час інтерактивного навчання студенти працюють у групах, між завданнями існує взаємозалежність, а результати роботи студентів доповнюють один одного. При інтерактивній стратегії викладання міняється сама атмосфера заняття, відбувається відхід від звичних вимог до дисципліни.

Інтерактивність є також характерологічною особливістю сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяє встановленню суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студентів на основі активізації процесів емпатії, рефлексії, почуттів співпереживання, співчуття тощо. Ознаками інтерактивного навчання є: зосередження на потребах і самоцінності особистості, надання пріоритету індивідуальності, співпраця, співтворчість між студентами й викладачами, удосконалення педагогічних відносин.

Використання інтерактивних методів навчання при вивченні гуманітарних дисциплін у медичних вузах має на меті виробити у студентів чітке уявлення про професійно-етичну культуру, систему її норм і правил, а також ознайомити з основами професійних умінь з дотримання вимог що до професійно-етичної культури медичного фахівця. Важливу роль у

виконанні цього завдання відіграє вивчення дисципліни «Історія України та української культури», яка передбачена навчальним планом підготовки медичного працівника.

Специфіку та завдання інтерактивних технологій навчання у закладах вищої освіти України вивчають К.О. Баханов, І.М. Дичківська, О.І. Пометун, Л.В. Пироженко, О.А. Комар.

Реалізація інноваційного підходу в процесі підготовки майбутніх фахівців розкривається у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (М. Вакулєнко, Н. Волкова, С. Гончаренко, В. Кан-Калик, В. Кремень, В. Паламарчук, J. Vajtoš, R. Orosová, I. Turek та ін.). Інноваційна діяльність в сучасній освіті передбачена: Законом України «Про інноваційну діяльність», Положенням «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», Державною програмою розвитку вищої освіти на 2005-2007 роки, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, планом заходів з реалізації концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015-2019 роки.

Ключовим моментом у підвищенні якості підготовки майбутніх медиків є належна підготованість викладачів гуманітарного циклу. Розв'язання завдань якісного вдосконалення системи професійної підготовки фахівців у вищих медичних навчальних закладах вимагає від викладачів цих закладів оновлення змістового компонента навчальної діяльності, готовності до постійного самовдосконалення, підвищення рівня фахової культури, опанування та реалізації нових методів і прийомів навчально-виховної діяльності.

Особистісно-розвивальні педагогічні технології можуть ефективно використовуватися якщо педагог, виконуючи свої професійні обов'язки, створює власну педагогічну дію, пропонує свій власний варіант трансформації змісту освіти в знання, вміння, навички студентів, чим актуалізує особистісну позицію кожного з них.

Безсумнівно, професійна компетентність викладача у своїй галузі має вирішальне значення для досягнення успіху у відповідальній, соціально значущій справі – справі учіння і виховання, бо чим більше він володіє закономірностями протікання педагогічного процесу, тим ефективніше впливає на формування майбутнього фахівця.

Доведено, що інтерактивність забезпечує підвищення якісних результатів навчання. Студенти навчаються бути демократичними, толерантними, гуманними, самостійно приймати рішення, конструктивно мислити. Адже новітня методика викладання дає змогу створювати навчальне середовище, в якому теорія і практика засвоюються одночасно, що надає змогу студентам формувати критичне мислення та реалізувати індивідуальні можливості. Інтерактивні технології сприяють розвитку логічного мислення, формують систему загальнолюдських цінностей і загальноприйнятих норм поведінки, здатності цінувати знання та користуватися ними, визнавати цінності іншої людини, формують навички спілкування та співпраці, взаєморозуміння та взаємоповаги до інших людей, виховують толерантність, співчуття, доброзичливість, сприяють інтелектуальному, соціальному й духовному розвитку особистості. А інтерактивні методи навчання забезпечать нові знання, уміння, навички, мобільність і гнучкість, підвищують пізнавальний інтерес до навчання, піднімуть рівень самооцінки студентів, гарантують якість організованої методичної роботи та покращують показники контролю знань.

Метою нашого методичного забезпечення є окреслити можливості використання інтерактивних методів навчання у процесі вивчення історії та культури України у вищій школі. Особливості викладання даного предмету у вищих медичних закладах України полягають у тому, що:

- курс узагальнює і систематизує інформацію, яка була предметом вивчення у середній школі;
- курс передбачає повторне вивчення шкільної програми на вищому науковому та інформаційно насиченому рівні;

- студенти знайомляться з теоретичними підходами, науковими джерелами, першоджерелами;

- студенти спроможні осмислювати запропоновану їм наукову інформацію, робити самостійні висновки, заключення, використовувати історичні знання у процесі вивчення суспільних дисциплін тощо.

Структура навчально-методичному посібника включає:

1. Програму навчального курсу «Історія України та української культури», рекомендовану студентам I-го курсу медичного, фармацевтичного та стоматологічного факультетів;

2. перелік завдань до самостійної роботи студентів та методичні рекомендації щодо їх виконання;

3. завдання і дискусійні питання, винесені на обговорення на семінарських заняттях з курсу;

4. орієнтовну структуру семінарських занять з інструкціями щодо процедури ділових ігор, інтерактивних вправ тощо;

5. перелік обов'язкових знань, умінь і навичок, які студенти повинні засвоїти у процесі виконання завдань самостійної роботи і підготовки до практичних занять;

6. список рекомендованої літератури;

7. перелік дидактичних матеріалів, наочності матеріалів з навчально методичного забезпечення, які необхідні викладачеві для організації навчальних занять з дисципліни.

Структура дисципліни
«ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»

Тема	Усього	Кількість годин		
		Л	С	СРС
1. Найдавніші часи історії України. Трипільська культура.	16	2	4	10
2. Скіфо-сарматська та культура античних міст полісів	14	–	4	10
3. Київська Русь та Галицько-Волинська держава. Культура Київської Русі.	16	2	4	10
4. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої	14	2	2	10
5. Козацька доба в історії України. Культура України кінця XIV-першої половини XVII ст.	11	2	4	5
6. Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII-поч. XX ст.)	2	–	2	–
7. Боротьба за відновлення державності українського народу (1917-1921).	9	2	2	5
8. Україна в умовах тоталітарної системи. Міжвоєнний період в історії українського народу (1921-1939 рр.).	2	–	2	–
9. Україна в роки Другої світової війни.	2	–	2	–
10. Україна в другій пол. XX -поч. XXI ст.	2	–	2	–
Разом годин: 90	90	10	30	50

Тематичний план лекцій з дисципліни
«ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»

№ з/п	Назва теми	К-ть год
1	Докняжі часи на території України. Трипільська культура. Теорії походження слов'ян.	2
2	Проблеми виникнення і становлення української державності княжого періоду. Етапи становлення державності на Русі.	2
3	Козацько-гетьманська держава.	2
4	Ідея української державності в суспільно-політичному житті України наприкінці XVIII – початку XX ст.	2
5	Національно-демократична революція в Україні. Становлення української державності (1917-1921 рр.)	2
6	Українські землі в умовах радянського тоталітаризму (1919 – 1990 рр.).	2
7	Предмет та методологічні засади історії української культури.	2
8	Синкретизм культури найдавнішого населення на теренах України.	2
9	Художньо-стильові особливості культури України кінця XIV- XVIII ст.	2
10	Українська культура XIX – поч. XXI ст. як складова європейського культурного творчого простору	2
Разом:		20

**Тематичний план семінарських занять з дисципліни
«ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»**

№ з/п	Назва теми	К-ть год
1.	Культура доби кам'яного віку на території України	2
2.	Трипільська культура.	2
3.	Скіфо-сарматська та культура античних міст полісів.	2
4.	Давньослов'янська культура.	2
5.	Київська Русь та Галицько-Волинська держава.	2
6.	Культура Київської Русі.	2
7.	Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої.	2
8.	Козацька доба в історії України.	2
9.	Культура України кін. XIV – першої пол. XVII ст.	2
10.	Національне відродження України (кін. XVIII – поч. XX ст.).	2
11.	Боротьба за відновлення державності українського народу 1917-1921 рр.	2
12.	Україна в умовах тоталітарної системи. Міжвоєнний період в історії українського народу 1921-1939 рр.	2
13.	Україна в роки II світової війни.	2
14.	Україна в другій пол. XX-поч. XXI ст.	2
15.	Диференційований залік.	2
	Разом:	30

**Тематичний план самостійної роботи з дисципліни
«ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»**

№ з/п	Назва теми	К-ть год
1.	Художня творчість палеолітичної людини.	5
2.	Антропоморфна пластика Трипілля.	5
3.	Розвиток античної культури на території України IV-VI ст. до н.е.	5
4.	Мистецтво східних слов'ян.	5
5.	Писемні пам'ятки Київської Русі.	5
6.	Взаємозв'язок культури Давнього Галича з мистецькими процесами 3х. Європи.	5
7.	Середньовічні замки України.	9
8.	Мистецтво козацького бароко.	5
9.	Культура доби Січового Стрілецтва.	6
	Разом:	50

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 1. КУЛЬТУРА ДОБИ КАМ'ЯНОГО ВІКУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Вид заняття: семінарське заняття.

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: проаналізувати етапи та особливості розвитку первісного суспільства на території сучасної України як складову частину еволюції людства; охарактеризувати особливості і специфіку первісних культур, їх еволюційний характер.

Виховна мета: викликати інтерес та зацікавлення до історичного минулого свого народу; розвиток патріотичних почуттів, відданості Батьківщині.

Розвивальна мета: розвивати вміння аналізувати, систематизувати і узагальнювати матеріал про історичне значення давньої історії України, висловлювати власну думку стосовно даної проблеми, брати участь в обговоренні історичних питань.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: «Карта світу», «Карта України».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах.

Технічні засоби навчання: новбук, мультимедіа, кодоскоп.

Документальні фільми: «Невідома Україна. Нариси нашої історії», «Юрій Гоман про кам'яну добу», «Як мистецтво створило світ».

Художні фільми: «Останній неандерталець».

Методи: «КВК», бесіда, дискусія, узагальнююча бесіда.

Рекомендована література.

Основна:

1. Баран В.К., Грицак Я.Й., Ісаєвич Я.Д. та ін. Історія України. – Львів: Світ, 1996. С. 488.

2. Брайчевський М. Конспект історії України. К.: Знання, 1993. С. 208.

3. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення. К.: Генеза, 1995. С. 608.

4. Гайдуков Л.Ф., Крушинський В.Ю. Історія України. Посібник для старшокласників та абітурієнтів. К.: Либідь, 1999. С. 270.

5. Дорошенко Д. Історія України. Нью йорк: 1957. С.253.

6. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: КСД, 2022. С.432.

7. Полонська-Василенко Н. Історія України. - Мюнхен: Українське видавництво, 1972. Том 1. С. 591.

Додаткова:

1. Алексеев Ю.М., Вертегел А.Г., Даниленко В.М. Історія України. К., 1994.

2. Борисенко В.Й. Нариси історії України. К., 1993.

3. Брайчевський М.Ю. Походження Русі. К., 1968.
4. Василенко Г. Велика Скіфія. К, 1991.
5. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України. Навч. пос. К, 1994.
6. Давня історія України: У 2-х кн. К, 1994.
7. Залізник Л. Нариси стародавньої історії України. К, 1994.
8. Історія України: Документи. Матеріали. [Укл. В.Ю. Король]. К, 2001.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

Привітання викладача зі студентами.

Перевірка підготовленості групи до заняття.

II. Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів (до 5 хв.).

Тема заняття. КУЛЬТУРА ДОБИ КАМ'ЯНОГО ВІКУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

План.

1. Першопочатки людської цивілізації на території України.
2. Медичні характеристики первісних людей.
3. Бронзова доба. Початок праслов'янської історії.
4. Залізна доба. Кіммерійці, скіфи, сармати. Медичні знання скіфів.
5. Античні міста-держави Північного Причорномор'я.
6. Передумови утворення держави у східних слов'ян.

III. Обговорення навчальних питань семінару (70-75 хв.).

Контроль підготовки студентів до заняття проводиться комбінованим методом:

1. Письмове опитування, запитання на картках (додаються).
 2. Проведення гри: «КВК».
Конкурс «Мандрівник».
Конкурс «Джерелознавець».
Конкурс «Історичне лото».
Конкурс «Уособлення стихії».
А) Вступ (викладач).
В) Колективна робота.
- Підготовчий етап.

I. Викладач оголошує тему семінару, порядок його проведення у формі гри та систему оцінювання. Визначає склад журі (2-3 студенти), що отримують критерії оцінювання завдань.

Викладач визначає склад команд так, щоб їх інтелектуальний потенціал був рівноцінний (кількість команд визначається залежно від кількості студентів, але не більше 6-7 чоловік у команді).

Конкурс «Мандрівник»

Порядок проведення. Викладач роздає кожній команді по одній чистій контурній карті. Студенти повинні відмітити певними позначками:

- стоянки первісних людей на території України (С);
- Територію, де жили трипільці (жовтим кольором);
- розташування кіммерійців, скіфів, сарматів (червоним та зеленим кольором);
- Античні міста держави (М);
- Територію, де жили слов'яни (синім кольором).

Оцінювання: 1 бал за кожну правильну відповідь.

Після проведення конкурсу журі оголошує результати, які заносяться в таблицю на дошці.

Конкурс «Джерелознавець».

Порядок проведення конкурсу: командам по черзі пропонуються історичні задачі. Студенти повинні прослухати завдання і відповісти на поставлені запитання.

Приклад.

1. Геродот писав: «При наступі скіфів народ став радитись між собою і думки розбіглися. На їх думку, необхідно було відійти і не вступати у двобій із сильним військом, а царі запропонували битися із загарбником. Але ні народ не захотів слухати царів, ні царі народ. Народ вирішив відступати, а царі розпочали битися між собою. Всіх царів, які перебили один одного, народ поховав і залишив країну».

- Про який кочовий народ повідомив давньогрецький історик?
- Наскільки типовою для цього часу була така поведінка?

2. Оповідає Геродот: «У цей час до табору супротивника з'явився скіфський вісник із дивними дарами цареві: птахом, мишею, жабою та стрілами. Зрадивши, цар витлумачив на свою користь: скіфи віддають йому і свою воєнну могутність, і свою землю, небо і води. Але один з його найближчих радників витлумачив цей зміст зовсім інакше».

- На вашу думку, яким був справжній зміст дарунків скіфів цареві?
- Кому і за яких обставин скіфи надіслали свого листа?

3. Страбон залишив опис життя одного народу: «Носять шоломи і панцирі з сирієї волової шкіри і сплетені з пруття щити, а наступальною зброєю є спис, лук і щит. Живуть вони у кибитках. Навколо кибиток

пасеться худоба, м'ясом, молоком, сиром якої вони харчуються. Вони йдуть за своїми стадами, вибирають завжди місцевості з добрими пасовищами...»

- Визначте, про кого йдеться.
- Як ви можете охарактеризувати цей народ?

Оцінювання: 1 бал за кожну правильну відповідь. Після проведення конкурсу оголошуються його підсумки, результати заносяться у таблицю на дошці.

Конкурс «Історичне лото»

Порядок проведення. Студентам роздаються картки. Потрібно вибрати ті, на яких вказані ознаки, характерні для палеоліту (перша команда) та неоліту (друга команда). Як варіант обидві групи виконують два завдання.

ПАЛЕОЛІТ	НЕОЛІТ
Архантропи	Скотарство
Неандертальці	Землеробство
Полювання	Виготовлення глиняного посуду
Збиральництво	Родова община
Гончарство	Неолітична революція
Користування вогнем	Союз племен
Добування вогню	Другий поділ праці
Перший поділ праці	Розклад родового ладу
Ткацтво	
Матріархат	
Кроманьйонці	

Оцінювання. 1 бал за кожну правильну відповідь.

Конкурс «Уособлення стихії»

Порядок проведення: командам дається завдання представити пантоміму на тему тих стихій, явищ природи чи видів занять, які стали основою для формування вірувань у стародавніх слов'ян. Протилежна команда має вгадати, який бог є покровителем певної стихії, що є її символом.

Оцінювання: один бал за кожну правильну відповідь і по одному заохочувальному балу за оригінальне і вдале представлення пантоміми.

Після проведення конкурсу оголошуються його підсумки, результати заносяться у табло на дошці.

Узагальнення знань студентів з теми «Історичне значення періоду давньої історії України».

Шляхом використання методу симуляції студенти відповідають на питання семінарського заняття:

1. Первісна епоха на території України.
2. Історична доля півдня України.

3. Історичне походження слов'ян та їх розселення на території України.

Кожен студент (не користуючись конспектом) повинен підготувати відповідь, закінчуючи задалегідь підготовлені викладачем речення, які дозволяють узагальнити знання студентів з даної теми. Наводимо приклад:

«Я вивчив, що еволюція людини відбувалась завдяки освоєнню нею...»

«Я вважаю, що іраномовні племена заселяли територію України у результаті ...

«На мою думку, перші державні утворення на території України з'явилися в результаті...»

«Я дійшов висновку, що перші слов'яни відіграли важливу роль в подальшому державотворчому процесі України, тому що...»

«Я не дотримуюсь думки що трипільська культура зникла в результаті ...»

За кожен повну і правильну відповідь студента його команда отримує один бал.

IV. Підбиття підсумків заняття (до 5хв.).

Журі підраховує загальну кількість балів, визначає команду переможця.

Коротке повідомлення викладача про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз якості роботи команд).

Характеристика та оцінка діяльності групи і окремих студентів.

Домашнє завдання.

Пишемо енциклопедію.

Кожна команда отримує завдання підготувати енциклопедичну довідку з питань семінарського заняття (як варіант з одного питання).

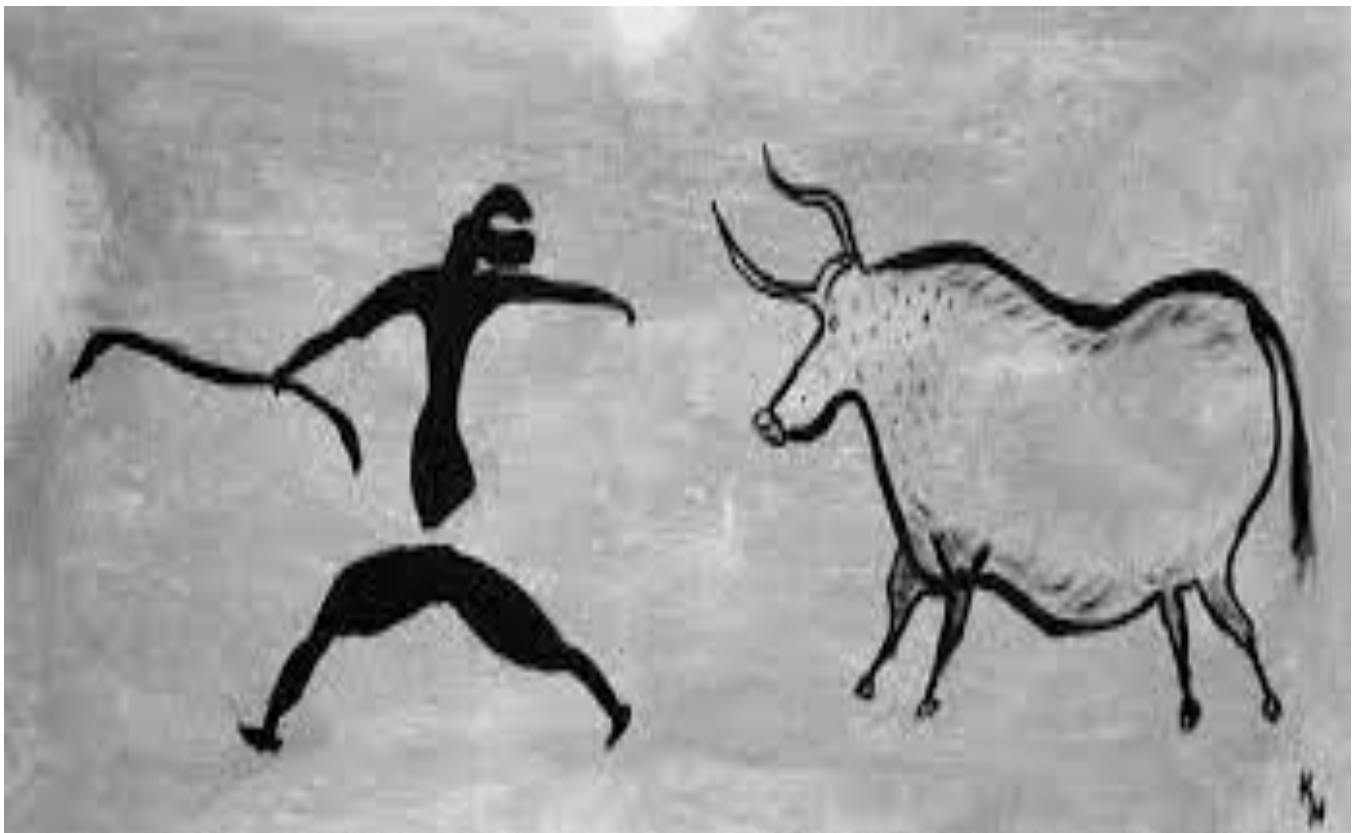
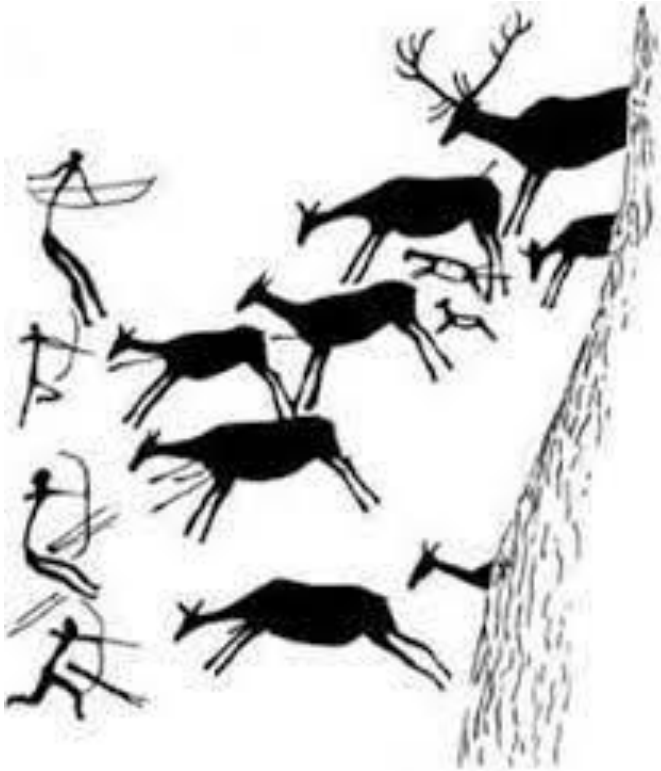
Надається право виступу одному представнику кожної команди.

Оцінювання. За кожен повну і правильну відповідь команда отримує п'ять балів.

Заповніть таблицю.

Порівняння	палеоліт	неоліт
Час		
Знаряддя праці		
Матеріали		
Способи обробки матеріалу		
Спосіб добування харчів		
Колективи, якими жили люди		

Первісне мистецтво

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 2. ТРИПІЛЬСЬКА КУЛЬТУРА

Вид заняття: семінарське заняття.

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: на основі історичного матеріалу вивчити розвиток стародавньої цивілізації на території України. Перевірити вивчений студентами матеріал про утворення трипільської культури, становище і розвиток слов'янських культур.

Виховна мета: виховувати національну гідність та повагу до свого народу.

Розвивальна мета: розвивати вміння аналізувати, систематизувати і узагальнювати опрацьований матеріал. Виробляти вміння послідовності та лаконічності.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: «Карта світу», «Карта України».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах.

Технічні засоби навчання: мультимедіа, відео.

Документальні фільми: «Невідома Україна. Нариси нашої історії», «ДНК. Портрет нації», «Трипільське диво», «Міфи про киммерійців».

Художні фільми: «Клан печерного ведмедя».

Методи: фронтальне опитування, «Ажурна пилка», вправа «Ланцюжок», «Рефлексія».

Рекомендована література.

Основна:

1. Бойко ОД. Історія України; посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академія», 1999 р.
2. Макарчук С. А. Український етнос (Виникнення та історичний розвиток). К., 1992.
3. Малинюк Є. Нариси з історії нашої культури. К., 1992.
4. Огієнко І. Українська культура. К., 1991.
5. Світлична В.В. Історія України. Навч. пос. К; «Каравела». 2003 р.

Додаткова:

1. Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпиловський Г.В. Походження слов'ян. К, 1991.
2. Свенціцька В. І., Сидор О. Ф. Спадщина віків. Львів, 1990.
3. Семчишин М. Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. К., 1993.
4. Січинський В. Чужинці про Україну. Львів, 1991.
5. Субтельний О. Україна. Історія. К., 1991.

6. Ульяновський В. І. Релігія і духовна спадщина минулого. К., 1989.

ХІД ЗАНЯТТЯ.

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

Привітання викладача зі студентами.

Перевірка підготовленості групи до заняття.

II. Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів (до 5 хв.).

Тема заняття: ТРИПІЛЬСЬКА КУЛЬТУРА

План

1. Трипільська археологічна культура. Доба неоліту та енеоліту.
2. Місце проживання трипільців.
3. Житло трипільської культури.
4. Господарство і ремесла трипільців.
5. Культура і вірування.

III. Обговорення навчальних питань семінару (70-75 хв.).

1. Контроль підготовки студентів до заняття проводиться комбінованим методом.
2. Групова робота.
3. Вправа «Ланцюжок».
4. Бліц-конкурс.

1. Письмове опитування.

Студенти заповнюють таблицю:

Вид господарської діяльності трипільців	Досягнення у ньому
Землеробство	
Скотарство	

2. Фронтальне опитування:

Що означає поняття «археологічна культура»?

Як відбувалися події стародавньої історії на території сучасної України?

Чи жили тут люди в найдавніші часи?

Чим вони займалися?

Чому українці від діда-прадіда люблять і вміють працювати на землі?
В яку добу розпочалося заселення людиною території сучасної України?

У чому проявляється для нас «магія землі»?

Групова робота.

Група об'єднується в чотири малі групи, кожна з яких одержує ілюстрацію із завданням. Через 5 хвилин група звітує і представляє результати своєї роботи.

Група 1. Житло трипільців.

Який матеріал використовували трипільці для будівництва житла?

Як здійснювалася забудова поселень?

Що ви знаєте про протоміста трипільців.

Група 2. Господарство трипільців.

Що становило основу господарського життя трипільців?

Які культури вирощували трипільці?

Які знаряддя праці використовували трипільці?

Група 3. Ремесла трипільців.

Які ремесла були поширені в трипільців?

Яке виробництво було поширене у трипільців?

Як трипільці поєднували ремесло і мистецтво?

Група 4. Культура трипільців.

Охарактеризуйте релігійні вірування трипільців.

Які тваринні тотеми мали трипільці?

Охарактеризуйте мистецтво та ювелірну справу трипільців.

Студенти дають відповідь на питання вікторини.

Вправа «Ланцюжок».

1. Коли на території України існувала найдавніша цивілізація?
2. Чому відкрита вченими культура була названа трипільською?
3. Які заняття були головними в трипільців?
4. Якими були знаряддя праці?
5. У чому особливість їх кераміки?
6. Що собою являли їхні житла?
7. Чи можна поселення назвати містечком?
8. Чому бик вважався священною твариною?
9. Чим був викликаний занепад трипільської культури?
10. Чи вчені вважають трипільців предками українців?

Використання набути вмінь.

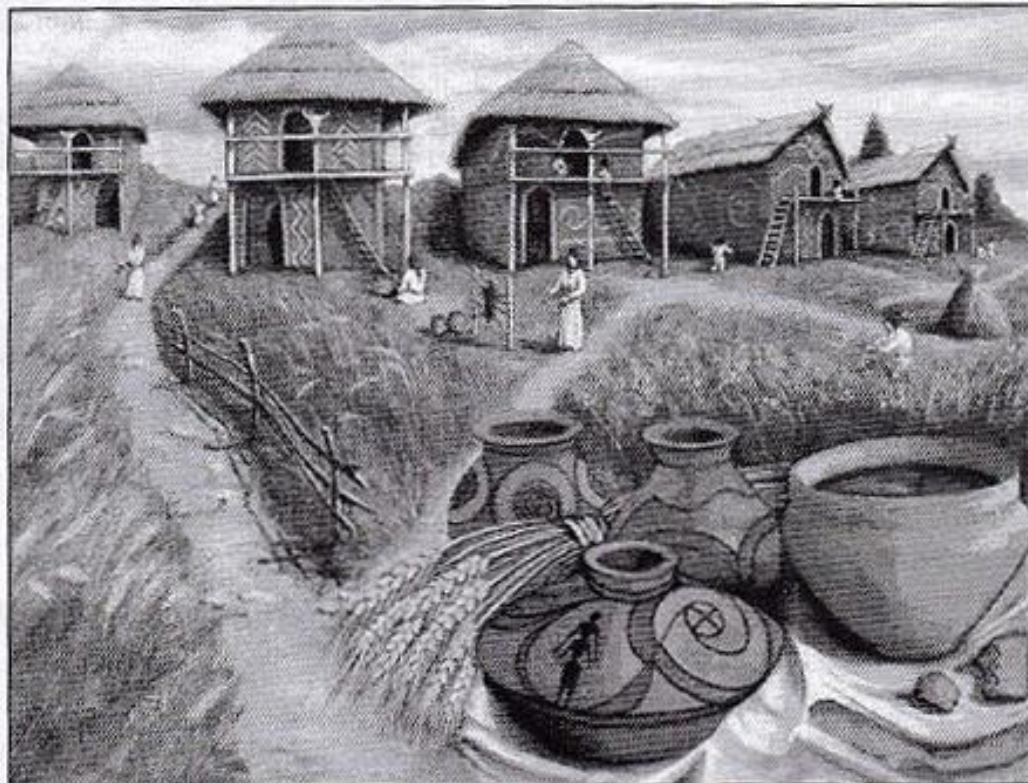
Студентам пропонується скласти невеличку розповідь (3 речення) про самотність трипільської культури, використовуючи нові терміни, вивчені на семінарі.

Проводиться бліц-конкурс на краще складення вірша про життя трипільців (4 рядки).

Підсумки заняття. Оголошення балів, самооцінювання та коментар до нього.

Домашнє завдання. Підготуйте публічний виступ на тему «Антична колонізація Північного Причорномор'я».

Трипільська культура

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 3. СКИФО-САРМАТСЬКА ТА КУЛЬТУРА АНТИЧНИХ МІСТ ПОЛІСІВ

Вид заняття: семінарське заняття.

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: на основі історичного матеріалу проаналізувати етапи розселення іраномовних племен на території України.

Виховна мета: виховувати національну гідність та повагу до свого народу.

Розвивальна мета: Розвивати вміння аналізувати, систематизувати і узагальнювати опрацьований матеріал. Виробляти вміння послідовності та лаконічності.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: «Карта світу», «Карта України».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах.

Технічні засоби навчання: кодоскоп, мультимедіа, відео.

Документальні фільми: «Невідома Україна. Нариси нашої історії», «Таємна історія сарматів».

Художні фільми: «Вікінги».

Методи: фронтальне опитування; методи: «Ажурна пилка», «Коло ідей», «Історичне лото», «Уособлення стихії», «Рефлексія».

Рекомендована література.

Основна:

1. Бойко ОД. Історія України; посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академія», 1999 р.

2. Макарчук С. А. Український етнос (Виникнення та історичний розвиток). К., 1992.

3. Малинюк Є. Нариси з історії нашої культури. К., 1992.

4. Огієнко І. Українська культура. К., 1991.

5. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: КСД, 2022. С.432.

Додаткова:

1. Бокань В.А. Культурологія. К., 2000.

2. Бублер В.С. Цивілізація і культура. М., 1993.

3. Мозолевський Б.М. Скіфський степ. К, 1983.

4. Мурзин В.Ю. Происхождение скифов: основные этапы формирования скифского этноса. К, 1990.

5. Павленко Ю.В. Передісторія давніхрусів у світовому контексті. К, 1988.

6. Петров В.П. Походження українського народу. К., 1992.

7. Швтрак Г. Звідки ми і наша мова? К, 1993.

8. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України. К, 1992.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

Привітання викладача зі студентами.

Перевірка підготовленості групи до заняття.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Тема заняття. СКИФО-САРМАТСЬКА ТА КУЛЬТУРА АНТИЧНИХ МІСТ ПОЛІСІВ

План.

1. Культура скіфів.

2. Етапи розвитку давньогрецької культури.

III. Обговорення навчальних питань семінару (70-75 хв.).

Контроль підготовки студентів до заняття проводиться комбінованим методом:

1. Письмове опитування, запитання на картках (додаються).

2. Фронтальне опитування:

У чому особливість історичної долі півдня України?

Назвіть народи, які заселяли південь України.

Дайте характеристику кочовим народам, які проживали в степовій зоні.

Назвіть основні етапи розвитку давньогрецької культури.

Мистецтву якого кочового народу був притаманний так званий «звіриний стиль»?

Який пантеон богів мали скіфи?

У якому періоді розвитку суспільства були написані «Іліада» та «Одісея»?

Кого в Стародавній Греції називали «Богом медицини»?

Які досягнення грецької культури вплинули на культуру скіфів?

Що послужило в історії медицини Стародавньої Греції для емблеми сьогоденної практичної охорони здоров'я світу?

Визначте причини заснування і причини загибелі античних колоній Пн. Причорномор'я.

Які морально-етичні норми проголошувала «Клятва Гіппократа»?

«Акваріум»

Кожна група посилає свого представника в «Акваріум» – бажано місце в аудиторії на підвищенні. Проблема «Чи була Скіфія спадкоємицею Греції?» дискутується представниками домашніх груп. При потребі викладач використовує паузу, для того щоб студенти могли отримати

консультації від своїх груп. Підведення підсумків. Викладач підводить підсумок дискусії і просить кожного студента закінчити речення «Я вважаю, що Скіфія була спадкоємницею Греції тому, що...» тим аргументом, який він вважає найбільш вдалим.

Рефлексія

Осмислення процесу і результатів діяльності.

Викладач пропонує студентам оцінити результати семінару, відповівши на запитання:

Що ми робили?

Як ми це робили?

Чи досягли ми поставленої мети?

Чого нового ми навчились?

Чи нам все вдалось?

IV. Підбиття підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто). Оолошення балів з аналізом по кожному студенту. Повідомлення домашнього завдання (2-3хв.).

V. Завдання для самостійної позааудиторної роботи.

Підготуйте презентацію на тему «Давні слов'яни на території українських земель».

Домашнє завдання.

1. Складіть портретну галерею слов'янських богів, дайте їхню характеристику.

2. Відобразіть наочно карту розселення кочових народів у південноукраїнських степах.

3. Заповніть таблицю. Подайте інформацію про час перебування кочових народів у південноукраїнських степах.

Назва кочових народів	Період перебування на півдні України	Державні утворення

Зображення скіфів

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 4. ДАВНЬОСЛОВ'ЯНСЬКА КУЛЬТУРА

Вид заняття: семінарське заняття.

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: на основі історичного матеріалу вивчити та проаналізувати як розвивалась давньослов'янська культура. Згадати та охарактеризувати пантеон богів давніх слов'ян.

Виховна мета: виховувати національну гідність та повагу до свого народу.

Розвивальна мета: розвивати вміння аналізувати, систематизувати і узагальнювати опрацьований матеріал. Виробляти вміння послідовності та лаконічності.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: «Карта світу», «Карта України».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах.

Технічні засоби навчання: кодоскоп, мультимедіа, відео.

Документальні фільми: «Невідома Україна. Нариси нашої історії».

Художні фільми: «Захар Беркут».

Методи: фронтальне опитування, методи: робота в парах, «Ажурна пилка», «Коло ідей», «Історичне лото», «Уособлення стихії», «Рефлексія».

Рекомендована література.

Основна:

1. Бойко ОД. Історія України; посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академія», 1999 р.
2. Літопис Руський. К., 1989.
3. Макарчук С. А. Український етнос (Виникнення та історичний розвиток). К., 1992.
4. Малинюк Є. Нариси з історії нашої культури. К., 1992.
5. Огієнко І. Українська культура. К., 1991.
6. Повість временних літ. К., 1990.
7. Культурна політика України. К., 1995.

Додаткова:

1. Боровський Я.Є. Походження Києва. Історіографічний нарис. Київ: Наукова думка, 1981. 150 с.
2. Свенціцька В. І., Сидор О. Ф. Спадщина віків. Львів, 1990.
3. Світлична В.В. Історія України. Навчальний посібник для студентів неісторичних спеціальностей вищих закладів освіти. Друге видання, виправлене і доповнене. К.: Каравела, Львів: Новий Світ-2000, Магнолія плюс, 2003. 308 с.

4. Семчишин М. Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. К., 1993.

Утворення Київської Русі

ХІД ЗАНЯТТЯ

Репродуктивна бесіда за запитаннями

1. Назвіть слов'янські народи сучасної Європи?
2. До якої мовної сім'ї народів належать слов'яни?

II. Мотивація навчальної діяльності.

Тема заняття. ДАВНЬОСЛОВ'ЯНСЬКА КУЛЬТУРА

План.

1. Побут і звичаї східних слов'ян.
2. Духовне життя давніх слов'ян.

III. Обговорення навчальних питань семінару (70-75 хв.).

Проблемне завдання: довести, що давні слов'яни є предками українців.

Розкрити питання походження слов'ян.

Самостійна робота з історичним атласом. Визначити територію розселення давніх слов'ян.

Робота з контурною картою. Позначити територію розселення слов'ян.

Фронтальне опитування:

Озвучте наукову періодизацію історії України.

Які перші державні об'єднання східних слов'ян були на території України?

Назвіть слов'янські племена, що оселилися в Європі протягом першого тисячоліття нашої ери?

На які три гілки вони розділилися?

Яка територія, на думку вчених, є батьківщиною слов'ян?

Які племена дали початок українському етносу?

Яке місто було центром східнослов'янського племені полян? Розкажіть легенду його виникнення.

Кого вважають засновниками східнослов'янської писемності?

Проаналізуйте побут ранніх слов'ян.

Проаналізуйте вірування ранніх слов'ян.

Які є версії походження назви «Русь»?

Чому варяги прийшли до влади у слов'янських землях?

Словникова робота. Відпрацювання понять «етнічна спільнота», «етногенез».

Інтерактивна вправа.

Інструктаж: повідомлення мети вправи; робота в парах з текстом підручника.

Завдання

1. Ознайомитись з письмовими згадками про слов'ян. Як слов'ян називали римські автори Тацит, Птоломей?
2. До яких археологічних культур відносив слов'ян український археолог В. Хвойка?
3. Порівняти зарубинецьку і черняхівську археологічні культури з культурою давніх слов'ян. Зробити висновок. Обговорення ідей між собою в кожній парі. Кожна пара обмінюється своїми ідеями з усією групою.

Метод «Ажурна пилка»

Група ділиться на 4 підгрупи. Кожен працюватиме спочатку в «домашній» групі, потім — в «експертній», де виступить в ролі експерта з питання, над яким працював у домашній групі він передає свою інформацію іншим, а також отримує інформацію від представників інших груп.

У кінці роботи інформація узагальнюється, робляться висновки.

Завдання групам

1-а група. Визначити, яких успіхів досягли слов'яни в розвитку землеробства.

2-а група. Чи можна вважати, що досягнення у розвитку ремесла призвели до перевороту у повсякденному житті слов'ян. Якщо так, то чому?

3-а група. Чому вдосконалення знарядь праці сприяло майновому розшаруванню сімей?

4-а група. З'ясувати суспільний устрій слов'ян. Як його можна визначити? Робота над розв'язанням проблемного завдання.

IV. Завдання для самостійної позааудиторної роботи.

Теми рефератів.

1. Проаналізувати концепції походження державності Київської Русі.
2. Дати характеристику соціально-економічного розвитку Київської Русі
3. Проаналізувати процес християнізації Русі та його наслідки.
4. Охарактеризувати період боротьби Київської Русі з монголо-татарами.

V. Узагальнення та систематизація знань

VI. Підбиття підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто). Оолошення балів з аналізом по кожному студенту. Повідомлення домашнього завдання (2-3хв.).

VII. Повідомлення домашнього завдання.

Питання:

1. Проаналізуйте, які племена, що заселяли територію України у IV – VI ст. стали прабатьками сучасних українців.

2. Використовуючи джерела і допоміжну літературу, проаналізуйте наукові теорії походження Київської Русі.

3. Виникнення та розвиток ранньофеодальної держави східних слов'ян — Київської Русі.

4. Використовуючи «Літопис руський», зазначте, який внесок зробив Данило Романович у розвиток української культури.

Робота з таблицями:

Дайте характеристику кожному стану.

Слов'янські ідоли

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 5. КИЇВСЬКА РУСЬ ТА ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА ДЕРЖАВА

Вид заняття: семінарське заняття.

Тривалість заняття: 90 хв.

Навчальна мета: на основі джерел і матеріалу підручника вивчити історичне походження слов'ян та їх розселення на території сучасної України. Узагальнення, систематизація знань про процес утворення і розвитку Київської Русі. На основі джерел розглянути зародження Галицько-Волинського князівства. Розглянути процеси розвитку Галицько-Волинського князівства.

Виховна мета : виховувати національну гідність та повагу до свого народу. Удосконалювати моральні якості.

Розвивальна мета: розвивати ціннісні уявлення про історичне походження давньослов'янської держави Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: «Карта світу», «Карта Україна».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах.

Технічні засоби навчання: мультимедіа, відео.

Документальні фільми: «Невідома Україна. Нариси нашої історії», «Історія Русі. Від Данила до Вітовта», «Чому ніякої «Новоросії» бути не може!», «Росія не є спадкоємицею Київської Русі, історія обману».

Художні фільми: «Легенда про княгиню Ольгу», «Король Данило».

Методи: рольова гра, кооперативна робота, евристична бесіда, узагальнююча бесіда.

Рекомендована література:

Основна:

1. Баран В.К., Грицак Я.Й., Ісаєвич Я.Д. та ін. Історія України. Львів: Світ, 1996. 488 с.

2. Блаженніший Отець Мирослав Іван Кардинал Любачівський. Чи справді було Хрищення Росії 988 року? Рим – Мюнхен: 1986. 87 с.

3. Бойко О.Д. Історія України. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Академія, 1999. 568 с.

4. Конончук І.М. Історія України від стародавніх часів до «Помаранчевої революції». Ніжин: ТОВ Гідромас, 2005. 283 с.

5. Мельник Л.Г., Баран В.Д., Гуржій О.І. та ін. Історія України. Курс лекцій. К.: Либідь, 1991. 571 с.

6. Чубатий М. Княжа Русь-Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй. Нью Йорк – Париж: 1964. 159 с.

Додаткова:

1. Брайчевський М. Конспект історії України. К.: Знання, 1993. 208 с.

2. Войтович Л. Князь Іван Бирладник: загадкова постать, в: Його ж, Галицькі етюди, С. 184-195.

3. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення. – К.: Генеза, 1995. 608 с.

4. Гайдуков Л.Ф., Крушинський В.Ю. Історія України. Посібник для старшокласників та абітурієнтів. К.: Либідь, 1999. 270 с.

5. Котляр М. Ф. Галицько-Волинське князівство. Укр.- іст. журнал. 2000. №1, С. 21–32.

6. Крип'якевич І. П. Галицько-Волинське князівство. К., 1984. 176 с.

ХІД ЗАНЯТТЯ.

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

Привітання викладача зі студентами.

Перевірка відсутніх, готовності групи до заняття.

II. Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів, повідомлення теми, мети і завдань (до 5 хв.).

Тема заняття. КИЇВСЬКА РУСЬ ТА ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА ДЕРЖАВА

План.

1. Утворення Київської Русі. Перші князі.
2. Розквіт Київської Русі кінця X – першої половини XI ст.
3. Соціально-економічний та державний лад Київської Русі в X – XII ст.
4. Початок роздробленості і причини занепаду Київської Русі.
5. Історичне значення Київської держави.
6. Формування та розвиток Галицько-Волинського князівства.

III. Обговорення навчальних питань семінару (70-75 хв.).

1. Контроль підготовки студентів до заняття проводиться методом письмового опитування:

Письмове опитування, запитання на картках готуються викладачем заздалегідь таким чином, щоб охопити весь обсяг фактичного матеріалу з теми, базові поняття, основні історичні тенденції цього періоду.

Рольова гра.

Проведення гри:

А) Підготовчий етап. (Організовує викладач).

Б) Виступи студентів від імені князів.

В) Кооперативна робота.

Г) Підведення підсумків.

1. Підготовчий етап.

Викладач проводить ознайомлення студентів з процедурою гри, правилами оцінювання і вимогами до учасників. Визначає студентів-виконавців ролей історичних осіб (Аскольд, Олег, Ігор, Ольга, Святослав, Володимир, Ярослав Мудрий, Володимир Мономах);

- нейтрального спостерігача (літописець Нестор);
- журі, з 3-5 чоловік залежно від кількості студентів у групі;
- групи студентів, які представляють інтереси найбільших соціальних верств Київської Русі.
- Студенти індивідуально готуються до виконання своїх ролей.
- Князі повинні охарактеризувати суть державотворчих процесів, які вони проводили за роки свого правління.
- Літописець Нестор – ведучий гри, використовуючи уривки літопису, зачитує характеристику князів.
- Кожен студент, який виконує роль князя, готує для своєї групи цікаве завдання.
- Нестор літописець готує картки різних кольорів, які будуть відповідати змісту:
 - повна відповідь (червоний)
 - відповідь з неточностями (жовтий)
 - часткова відповідь (синій)

У кінці гри студенти підраховують свої картки, викладач ставить відповідні оцінки.

Завдання.

1. Заповніть таблицю «Запровадження християнства у Київській Русі»

Передумови	причини	історичне значення
------------	---------	--------------------

2. Заповніть таблицю «Реформи княгині Ольги»

Назва реформи	основні заходи	основні результати	загальне значення
---------------	----------------	--------------------	-------------------

3. Заповніть таблицю «Реформи князя Володимира»

Назва реформи	основні заходи	основні результати	загальне значення
---------------	----------------	--------------------	-------------------

4. Заповніть таблицю «Реформи Ярослава Мудрого»

Назва реформи	основні заходи	основні результати	загальне значення
---------------	----------------	--------------------	-------------------

Робота з джерелами.

1. Використовуючи джерело «Повість временних літ», встановіть, на якій території проживали ранні слов'яни.
2. Посилаючись на дане джерело, опишіть побут та вірування східних слов'ян.
3. Занотуйте висловлювання автора «Повісті временних літ» щодо міжнародних відносин східних слов'ян.
4. Порівняйте перекази про життя і побут східних слов'ян використовуючи переклад книги Маврикія Стратега «Стратегікон», «Книгу дорогоцінних скарбів» Абу Алі Ахмеда Ібн Омар Ібн Даста і «Повість врем'яних літ».
5. Порівняйте основні засади, які висуваються у «Повчаннях» Володимира Мономаха і в «Руській правді».

Заповніть хронологічні таблиці.

1. Вкажіть хронологію етапів утворення державності у східних слов'ян.

Період	Державні утворення у східних слов'ян.
--------	---------------------------------------

2. Згідно з хронологією заповніть таблицю.

Який князь правив	Основні події	Результати подій
-------------------	---------------	------------------

IV. Підбиття підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

Домашнє завдання.

1. Охарактеризуйте вплив християнства на розвиток давньої культури.
2. У чому полягала дискусія навколо походження «руської землі»?
3. Що ми знаємо про ранній розвиток руських земель?
4. Довільно порівняйте світові релігії з християнством. Створіть таблицю порівняння.

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 6. КУЛЬТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Вид заняття: семінарське заняття.

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: на основі історичного матеріалу вивчити розвиток стародавньої цивілізації на території України. Перевірити вивчений студентами матеріал про утворення та розвиток Київської Русі, становище і розвиток слов'янської культури та релігії.

Виховна мета: виховувати національну гідність та повагу до свого народу.

Розвивальна мета: розвивати вміння аналізувати, систематизувати і узагальнювати опрацьований матеріал. Виробляти вміння послідовності та лаконічності.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: «Карта світу», «Карта України».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах.

Технічні засоби навчання: кодоскоп, мультимедіа, відео.

Документальні фільми: «Невідома Україна. Нариси нашої історії», «Києве мій».

Художні фільми: «Вечір на Івана Купала».

Методи: фронтальне опитування, «Ажурна пилка», «Коло ідей», «Уособлення стихії», «Історичне лото», «Рефлексія».

Рекомендована література.

Основна:

1. Аркас М.М. Історія України-Русі. К, 1991.
2. Борисенко В.Й. Нариси історії України. К., 1993.
3. Бойко ОД. Історія України: пос. для студ. вищих навч. закл. К.: «Академія», 1999 р.
4. Грушевський М.С. Нариси історії Київської землі. К., 1991.
5. ДорошенкоД.1. Нарис історії України. Львів, 1991.
6. Залізник Л. Нариси стародавньої історії України. К., 1994.
7. Історія України: Документи. Матеріали. К., 2001.
8. Канигін Ю. Від Аскольда до Олександра Невського. Дніпро, 2001. № 3-4.
9. Котляр М.Ф. Історія України в особах. Давньоруська держава. К., 1996.
10. Макарчук С. А. Український етнос (Виникнення та історичний розвиток). К., 1992.

Додаткова:

1. Крип'якевич І. Велика історія України. Т.1. К, 1993.
2. Моця О., Ричка В. Київська Русь: від язичництва до християнства. К., 1996.
3. Повість временних літ. К., 1990.
4. Пріцак О. Походження Русі. Т. 1. К, 1997.
5. Субтельний О. Україна. Історія. К., 1991.

6. Терещенко Ю. І Україна і європейський світ. К., 1996.
7. Січинський В. Чужинці про Україну. Львів, 1991.
8. Субтельний О. Україна. Історія. К., 1991.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

Привітання викладача зі студентами.

Перевірка підготовленості групи до заняття.

II. Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів (до 5 хв.).

Тема заняття. КУЛЬТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

План

1. Історичні передумови виникнення української культури
2. Язичницька культура Київської Русі.
3. Запровадження християнства та його вплив на культуру Київської Русі.
4. Книжна справа.
5. Освіта, наукові осередки, архітектура Київської Русі.

III. Обговорення навчальних питань семінару (70-75 хв.).

Контроль підготовки студентів до заняття проводиться комбінованим методом:

Письмове опитування, запитання на картках (додаються).

Фронтальне опитування:

Охарактеризуйте Європейську культуру XIX-XX ст.

Чим характеризується модернізм як доба у культурі?

Назвіть основні течії модерністського мистецтва.

Проаналізуйте основні етапи розвитку культури східних слов'ян.

Які особливості трипільської культури?

Для кого з київських князів був написаний «Ізборнік»?

У чому проявлялись особливості праслов'янської писемності?

Метод «Ажурна пилка»

А) Вступ (викладач).

Б) Колективна робота.

Підготовчий етап. Кожна група з п'яти чоловік отримала домашнє завдання відповідно до пунктів плану, опрацювала його.

Група 1. Історичні передумови виникнення української культури.

Група 2. Трипільська культура.

Група 3. Язичництво на Русі. Християнізація Русі та її наслідки.

Група 4. Розвиток писемності. Літописи. Стан освіти.

Група 5. Архітектура. Образотворче мистецтво. Іконопис, фрески, мозаїка.

Експертні групи складаються викладачем таким чином, щоб у кожній новій групі було по одному представнику від кожної домашньої групи. Учасник домашньої групи стає експертом з окремого питання і доповідає з цього питання на засіданні експертної групи.

1. Коли у експертних групах заслухано всі п'ять питань і обговорено їх, експерти повертаються у свої домашні групи.

2. Відбувається засідання домашніх груп. Кожне питання обговорюється у групі крізь призму проблеми:

«Яку роль відіграла культура Київської Русі у європейській спільноті?»
- і виробляє з цього приводу спільне для групи рішення.

Метод «Коло ідей»

Студенти повертаються в домашні групи і виконують наступне завдання. Вони мають визначити основні прояви зародження української культури. Для цього потрібно по черзі озвучити лише одну тезу, яка характеризує наше питання та обговорювалась у групі. Оголошення тез відбувається по колу, викладач записує номери груп та їх тези на дошці. Запис тез відбувається доти, поки вони не вичерпаються. Завершуючи роботу, викладач підбиває підсумок спільної роботи, оголошуючи всі ознаки, характерні основним проявам зародження української культури.

Конкурс «Уособлення стихії»

Порядок проведення: командам дається завдання представити пантоміму на тему тих стихій, явищ природи чи видів занять, які стали основою для формування вірувань у стародавніх слов'ян. Протилежна команда має вгадати, який бог є покровителем певної стихії, що є її символом.

Оцінювання: один бал за кожну правильну відповідь і по одному заохочувальному балу за оригінальне і вдале представлення пантоміми.

Після проведення конкурсу оголошуються його підсумки, результати заносяться у табло на дошці.

Рефлексія

Осмислення процесу і результатів діяльності. Викладач пропонує студентам оцінити результати семінару, відповівши на запитання:

Що ми робили?

Як ми це робили?

Чи досягли поставленої мети?

Чого нового ми навчились?

Чи нам все вдалось?

Конкурс «Історичне лото»

Порядок проведення. Студентам роздаються картки. Потрібно вибрати ті, на яких вказані ознаки, характерні для язичництва (перша команда) та християнства (друга команда). Обидві групи виконують два завдання. Оцінювання 1 бал за кожну правильну відповідь.

Язичництво	Християнство
Тотемізм	Володимир Великий
Магія	Церква
Анімізм	Релігія
Фетишизм	Сповідь
Волхви	монотеїзм
Дана	ієрархія святих
Перун	посмертна винагорода
Дажбог	Душа
Сварог	Молитва
Велес	Священнослужителі

IV. Підбиття підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Підсумок заняття: оголошення оцінок з аналізом по кожному студенту.

Повідомлення домашнього завдання (2-3хв.).

Домашнє завдання.

Теми рефератів.

1. Охарактеризуйте причини та наслідки прийняття Люблінської унії для України.

2. Проаналізуйте основні етапи об'єднання Литви та Польщі.

3 У чому полягали причини виникнення українського козацтва і які були основні джерела?

Заповніть хронологічні таблиці.

1. Складіть хронологічну таблицю, яка б відображала основні етапи об'єднання Литви і Польщі.

2. Складіть хронологічну таблицю

«Входження українських земель до іноземних держав»

Дата	території	країна

Заповніть таблицю «Розвиток господарства в XV-XVI ст.»

Сільське господарство	Ремесло	Торгівля	Міста

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 7. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО ТА РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

Вид заняття: семінарське заняття.

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: з'ясувати, яким чином більшість українських земель потрапила до складу Великого князівства Литовського; визначити, яку політику проводили литовські князі на початку свого панування на українських землях; пояснити, чому Литовську державу другої половини XIV ст. вчені називають Литовсько-Руською державою, як і чому було ліквідовано удільні князівства на українських землях і придушено опір місцевих князів; показати, чому не вдалося реалізувати спробу створити Велике князівство Руське; визначити роль Вількомирської битви в історії України.

Виховна мета: виховувати навички позитивного розв'язання суперечливих питань; продовжити формування навичок критичного мислення; виховувати студентів у дусі поваги до історичної боротьби і здобутків українського народу.

Розвивальна мета: розвивати вміння аналізувати, систематизувати і узагальнювати опрацьований матеріал. Виробляти вміння послідовності та лаконічності. вдосконалювати уміння і навички самостійної роботи.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: «Карта світу», «Карта України».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах.

Технічні засоби навчання: кодоскоп, мультимедіа, відео.

Документальні фільми: «Невідома Україна. Нариси нашої історії», «Польсько-литовські унії».

Художні фільми: «Мамай».

Методи: фронтальне опитування, «Ажурна пилка», «Коло ідей», «Історичне лото», «Уособлення стихії», «Рефлексія».

Рекомендована література.

Основна:

1. Алексеев Ю.М., Вертегел А.Г., Даниленко В.М. Історія України. К., 1994.
2. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. К., 1993.
3. Бойко ОД. Історія України; посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академія», 1999 р.
4. Голобуцький В. Запорізьке козацтво. К., 1994.
5. Гурбик А. О. Виникнення Запорізької Січі (хронологічний та територіальний аспект проблеми). *Укр. іст. журнал.* 1999-№6
6. Історія України в особах. Литовсько-польська доба. К., 1997.

Додаткова:

1. Січинський В. Чужинці про Україну. Львів, 1991.
2. Субтельний О. Україна. Історія. К., 1991.
3. Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVIст. в Україні. Чернігів, 1996.
4. Луцько В.Г. Візантійсько-київська спадщина в культурному розвитку Великого князівства Литовського. Укр. іст. журнал. 1998-№5
5. Сас П.М. Політична культура українського суспільства (кін. XVI-поч. XVIIст.). К., 1998
6. Сергійчук В. Іменем Війська Запорозького: Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI – сер. XVII ст. К., 1991.
7. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків: У 3 т. К., 1990–1991.
8. Яковенко Н.М. Українська шляхта з кін. XIV до сер. XVII ст. (Волинь і центральна Україна). К., 1993.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

Привітання викладача зі студентами.

Перевірка підготовленості групи до заняття.

II. Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів (до 5 хв.).

Тема заняття. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО ТА РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

План

1. Утворення Литовської держави та її політика щодо українських земель.
2. Правління князя Вітовта й українські землі
3. «Велике князівство Руське». Вількомирська битва та її наслідки.
4. Київське і Волинське удільні князівства.
5. Виступи руської православної знаті наприкінці XV — на початку XVI ст.
6. Польське панування на українських землях наприкінці XIV — у XV ст.

III. Організація навчальної діяльності

IV. Актуалізація опорних знань

Робота з документом

В сіє літо (1362 р.) Ольгерд переміг трьох царів татарських з ордами їх... і з того часу з Поділля вигнав владу татарську. Цей Ольгерд і інші руські держави у свою владу прийняв, і Київ під Федором князем взяв, і посадив у

ньому Володимира, сина свого; почав над ними володіти, їм же батьки його дань давали.

Запитання до документа

- 1) Про яку подію йдеться у документі?
- 2) Які території захопив Ольгерд?
- 3) Яку систему влади запровадив Ольгерд на захоплених українських землях?

Бесіда за запитаннями

- 1) У результаті якої битви українські землі були звільнені від монгольського панування?
- 2) Під час правління якого литовського князя більшість українських земель увійшли до складу Великого князівства Литовського?
- 3) Що зумовило відносно мирний перехід руських князівств під владу Литви?
- 4) Які наслідки мало для Литви приєднання значної частини земель колишньої Київської держави?
- 5) Поясніть принцип литовської еліти, якого вона дотримувалася в XIV ст.: «Ми старовини не рухаємо і новини не вводимо».

Бесіда за запитаннями

- 1) Які князівства були відновлені на українських землях після їх входження до складу Литви?
- 2) Між якими державами й коли була укладена Кревська унія?
- 3) Які основні умови Кревської унії?
- 4) Яким було ставлення удільних князів до укладення Кревської унії?

Робота з документом

У коронаційному акті Велике князівство Литовське проголошувалося королівством на вічні часи з тим, що литовські королі «будуть самостійні, не підвладними або васалами ні нашими (імператора), ні Священної імперії, ні чийось іншими, служачи щитом християнства на цьому пограниччі — допомагаючи проти язичницьких нападів».

Запитання до документа

- 1) Про що свідчить цей документ?
- 2) Який статус мало отримати Велике князівство Литовське після коронації Вітовта?
- 3) Яка роль відводилася Великому князівству Литовському у європейській політиці?

Розповідь викладача

Проте у визначений час корона не прибула до Вільного, оскільки була перехоплена і знищена поляками, які не бажали розриву унії. Коронація була відкладена, а 27 жовтня 1430 р. Вітовт несподівано помер. Деякі історики припускають думки, що він був отруєний.

Завдання

Заповніть таблицю

«Польсько-литовські унії»

Назва	Рік	Основні умови	Наслідки
Кревська			
Віленська			
Городельська			

Запитання для дискусії

Дайте оцінку політики князя Вітовта щодо українських земель.

3. «Велике князівство Руське». Вількомирська битва та її наслідки

Розповідь викладача (коментоване читання відповідного пункту параграфа)

По смерті Вітовта білоруська, українська та частина литовської знаті без згоди польського короля обрали князем Великого князівства Литовського Свидригайла Ольгердовича (1430—1432 рр.). Ці дії поставили під загрозу подальше існування польсько-литовської унії. Польща відразу розпочала війну. Її військо вдерлося на Волинь і Поділля, однак запеклий опір населення, а також союз, укладений Свидригайлом із Тевтонським орденом і гуситами, завадили полякам оволодіти цими землями. Проте утриматися при владі Свидригайло не зміг. Литовська католицька знать, що боялася втратити свої привілеї, учинила заколот і посадила на великокняжий престол брата Вітовта Сигізмунда Кейстutowича. Свидригайло ледь урятувався втечею. Сигізмунд відразу відновив Віденську унію 1401 р., але поширити владу на все Велике князівство Литовське не зміг. Берестейщина, Підляшшя, Полоцька, Вітебська, Смоленська землі, Сіверщина, Київщина, Волинь та Східне Поділля визнали своїм володарем Свидригайла й об'єдналися у «Велике князівство Руське».

Спираючись на підтримку цих земель, Свидригайло розпочав успішний наступ проти Сигізмунда. Занепокоєні таким розвитком подій Сигізмунд і Ягайло внесли деякі корективи до угоди про унію. У 1432 і 1434 рр. були видані акти, які зрівнювали в правах католицьку і православну знать. Але православним надалі заборонялося обіймати найвищі посади в державі. Ці поступки дещо зменшили кількість прихильників Свидригайла, який і без того своєю непослідовністю, схильністю до інтриг, безпринципністю, надмірною підозрілістю й жорстокістю відштовхував від себе значну кількість противників Сигізмунда.

Цікаво знати

Серед фактів, які підтверджують негативні риси Свидригайла, красномовними є такі. Так, Свидригайло заарештував князя Федька Несвітського, який удало вів боротьбу з поляками на Поділлі, підозрюючи його в зазіханнях на князівську владу.

Найбільше підірвало авторитет Свидригайла серед православної знаті спалення ним православного митрополита Герасима, якого підозрювали у зв'язках із Москвою.

V. Підбиття підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто). Оолошення балів з аналізом по кожному студенту. Повідомлення домашнього завдання (2-3хв.).

VI. Домашнє завдання

Робота з джерелами.

1. Зберіть відомості про козаків, використовуючи книги Г. де Боплана «Опис України з картами», «Літопис Григорія Граб'янки», порівняйте літературні дані.
2. Охарактеризуйте соціально-економічний стан населення, використовуючи такі джерела: Іпатіївський літопис, Литовська метрика (Устава на волоки), Литовський статут (феодальне землеволодіння).

Практичні завдання

Підготуватися до семінарського заняття на тему: Козацька доба в історії України.

Питання:

1. Провести порівняльний аналіз розвитку України у складі Великого князівства Литовського і Речі Посполитої Польщі.
2. Дати характеристику діяльності литовських князів Ягайла і Вітовта. Охарактеризувати, які чинники вплинули на створення Речі Посполитої.
3. Визначити основні причини утворення українського козацтва.
4. З'ясуйте причини козацько-селянських повстань кінця XVI-поч. XVII ст. та їх наслідки.

Завдання. Заповніть таблиці.

«Запорізька Січ»

Ознаки державності	Військовий устрій	Територіальне розташування	Форма правління	Міжнародні зв'язки

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 8. КОЗАЦЬКА ДОБА В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Вид заняття: семінарське заняття.

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: на основі фактичного матеріалу закріпити знання студентів з даної теми. Виробляти розуміння причинно-наслідкових історичних процесів і впливу на них історичних діячів.

Виховна мета: виховувати відповідальність і повагу до історії свого народу, громадянську позицію. Зміцнення почуття любові до Батьківщини.

Розвивальна мета: розвивати цікавість до історичних подій на території України, колективну інтелектуальну взаємодію.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: «Карта світу», «Карта України».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах.

Технічні засоби навчання: кодоскоп, мультимедіа.

Документальні фільми: «Невідома Україна. Нариси нашої історії», «Козаки: Конотопська битва», «Мазепа та Петро».

Художні фільми: «Богдан-Зиновій Хмельницький».

Методи: «Мозковий штурм», бесіда, дискусія, узагальнююча бесіда.

Рекомендована література:

Основна:

1. Баран В.К., Грицак Я.Й., Ісаєвич Я.Д. та ін. Історія України. Львів: Світ, 1996. С. 488.

2. Бойко О.Д. Історія України. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Академія, 1999. С. 568.

3. Верстюк В.Ф., Гарань О.А., Гуржій О.І. та ін. Історія України. Київ, 2002. С. 472.

4. Бойко О.Д. Історія України. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Академія, 999. С. 568.

5. Конончук І.М. Історія України від стародавніх часів до «Помаранчевої революції». Ніжин: ТОВ Гідромас, 2005. С. 283.

6. Мельник Л.Г., Баран В.Д., Гуржій О.І. та ін. Історія України. Курс лекцій. К.: Либідь, 1991, С.571.

7. Підкова І., Шуст Р. Довідник з історії України. К.: Генеза, 2001. С. 1135.

8. Полонська-Василенко Н. Історія України. Київ, 1995. Том 1. С.588.

Додаткова:

1. Бердута М.А., Бутенко В.І., Солошенко О.М. Історичні постаті. Гетьмани України. Харків: Основа, 2004. С127.

2. Брайчевський М. Конспект історії України. К.: Знання, 1993. С. 208.

3. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення. К.: Генеза, 1995. С. 608.

4. Гайдуков Л.Ф., Крушинський В.Ю. Історія України. Посібник для старшокласників та абітурієнтів. К.: Либідь, 1999. С. 270.
5. Донцов Д. Правда прадідів великих. - Філадельфія, 1952. С. 95.
6. Крушинський В.Ю., Левенець Ю.А. Історія України. Події і факти. К.: Тарнекс, 1992. С. 198.
7. Лотоцький А. Історія України. Львів: Фенікс, 1990. С.239.
8. Мельничук Б., Юрчак Н. Шляхами Богдана Хмельницького на Тернопільщині. Путівник. Тернопіль, 1991. С. 57.
9. Яковенко Н. Нарис історії України. К.: Критика, 2005. С.582.

ХІД ЗАНЯТТЯ.

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

- Привітання викладача зі студентами.
- Перевірка підготовленості групи до заняття.

II. Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів (до 5 хв.).

Тема заняття: КОЗАЦЬКА ДОБА В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

План.

1. Причини і джерела виникнення козацтва.
2. Соціально-економічний та військовий устрій Запорізької Січі.
3. Козацько-селянські повстання в кінці XVI-XVII ст. П.Сагайдачний.
4. Розгортання національно-визвольної війни українського народу під проводом Б.Хмельницького (1648-1654рр.).
5. Українська державність в часи Б.Хмельницького .

III. Обговорення навчальних питань семінару (70-75 хв.).

Контроль підготовки студентів до заняття проводиться комбінованим методом:

1. Письмове опитування, запитання на картках (додаються).
2. Дослідження проблеми
«Чи існувала для українського суспільства альтернатива (суспільно-історичного вибору) церковній реформі 1596 р.?».
- А) Вступ (викладач).
- Б) Колективна робота.
- В) Підсумки (викладач).

Поставлена проблема включає у себе низку підпроблем: неоднозначна позиція української еліти у питанні автономії українських земель у складі Речі Посполитої; малочисельність і фінансова обмеженість третього стану (купці, міщани, середніх землевласників), незначний політичний вплив

Вселенської православної Церкви; прагнення польської шляхти до повного підпорядкування українського суспільства.

2. Підготовчий етап.

Викладач оголошує проблему: «Неоднозначна позиція української еліти у питанні автономії українських земель у складі Речі Посполитої; малочисельність і фінансова обмеженість третього стану (купці, міщани, середніх землевласників), незначний політичний вплив Вселенської православної Церкви; прагнення польської шляхти до повного підпорядкування українського суспільства».

Перед тим, як це зробити, просить студентів проаналізувати, яке становище займала православна церква на українських землях у XVI ст., причини та передумови церковної реформи.

3. Проаналізувати суть питання методом «мозкового штурму».

Висуваються певні гіпотези та ідеї. Всі вони занотуються.

Ймовірні гіпотези:

- утворення в Україні церкви на зразок протестантських церков Європи та Америки;
- відновлення помісної православної Церкви – патріархату, яка б отримала право самоуправління від Константинополя;
- кризові явища, які мали місце в православній церкві, були тимчасовими і не вимагали радикальних змін;
- утворення справжньої унії польсько-української церкви; і т. д

4. Створення груп за запропонованими ідеями. Робота проводиться в групах

Використовуючи додаткову літературу, студенти шукають історичні факти, які підтверджують чи спростовують дану гіпотезу.

Представники кожної групи виступають з обґрунтуванням позиції групи.

5. Представники інших груп задають запитання, висловлюють контраргументи. Між представниками груп йде обмін думками стосовно розв'язання поставленої проблеми.

6. Доведення і спростування викладених гіпотез. За участю викладача перевага надається тим гіпотезам та ідеям, що зможуть наблизити студентів до більш чіткого бачення проблеми, як такої, що включає у себе низку суспільно-історичних підпроблем розвитку українського суспільства і державності у XVI-XVII ст.

7. Гра в асоціацію. Студенти отримують завдання придумати назви з тваринного, рослинного світу або фантастичних казкових персонажів, які найбільше асоціюються у них з історичними портретами Б.Хмельницького, І.Мазепи, П.Орлика.

8. Висунення нових гіпотез, що виникли завдяки асоціативному мисленню.

9. Обговорення ідеї і формулювання тем рефератів.

IV. Підведення підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто). Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

V. Повідомлення домашнього завдання (2-3хв.).

Заповніть таблицю

«Реформи гетьмана Б. Хмельницького»

Назва реформи	Заходи	Результати	Значення
---------------	--------	------------	----------

Заповніть таблицю

«Реформи гетьмана І. Виговського»

Назва реформи	Заходи	Результати	Значення
---------------	--------	------------	----------

Заповніть таблицю

«Реформи гетьмана П. Дорошенка»

Назва реформи	Заходи	Результати	Значення
---------------	--------	------------	----------

Заповніть таблицю

«Реформи гетьмана І. Мазепи»

Назва реформи	Заходи	Результати	Значення
---------------	--------	------------	----------

Заповніть таблицю

«Культурне життя українського народу в XIV-XVII ст.»

Літописання	Освіта	Живопис	Архітектура
-------------	--------	---------	-------------

Заповніть таблицю

«Братський рух на території України»

Назва братства, місто	Рік виникнення	Основні напрямки діяльності за статутом	Результати діяльності, відомі представники

Завдання. Підготуйте інфографіку про поширення книгодрукування на українських землях.

Розвиток архітектури й образотворчого мистецтва.

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 9. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ КІН. ХІV – ПЕРША ПОЛ. ХVІІ СТ.

Вид заняття: семінарське заняття.

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: на основі фактичного матеріалу закріпити знання студентів з даної теми. Виробляти розуміння причинно-наслідкових історичних процесів і впливу на них історичних діячів.

Виховна мета: виховувати відповідальність і повагу до історії свого народу, громадянську позицію. Зміцнення почуття любові до Батьківщини.

Розвивальна мета: розвивати цікавість до історичних подій на території України, колективну інтелектуальну взаємодію.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: «Карта світу», «Карта України».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах.

Технічні засоби навчання: кодоскоп, відео, мультимедіа.

Документальні фільми: «Невідома Україна. Нариси нашої історії», «Як Росія фальсифікувала історію», «Що ховає Руїна?», «Гетьманщина».

Художні фільми: «Гетьман», «Тарас Бульба», «Запорожець за Дунаєм», «Дорога на Січ».

Методи: «Мозковий штурм», бесіда, дискусія, узагальнююча бесіда.

Рекомендована література:

Основна:

1. Баран В.К., Грицак Я.Й., Ісаєвич Я.Д. та ін. Історія України. Львів: Світ, 1996. С. 488.

2. Бойко О.Д. Історія України. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Академія, 1999. С. 568.

3. Верстюк В.Ф., Гарань О.А., Гуржій О.І. та ін. Історія України. Київ, 2002. С.472.

4. Конончук І.М. Історія України від стародавніх часів до «Помаранчевої революції». Ніжин: ТОВ Гідромас, 2005. С. 283.

5. Мельник Л.Г., Баран В.Д., Гуржій О.І. та ін. Історія України. Курс лекцій. К.: Либідь, 1991, С.571.

6. Підкова І., Шуст Р. Довідник з історії України. К.: Генеза, 2001. С. 1135.

7. Полонська-Василенко Н. Історія України. Київ, 1995. Том 1. С.588.

Додаткова:

1. Бердута М.А., Бутенко В.І., Солошенко О.М. Історичні постаті. Гетьмани України. Харків: Основа, 2004. С127.

2. Брайчевський М. Конспект історії України. К.: Знання, 1993. С. 208.

3. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення. К.: Генеза, 1995. С. 608.

4. Гайдуков Л.Ф., Крушинський В.Ю. Історія України. Посібник для старшокласників та абітурієнтів. К.: Либідь, 1999. С. 270.

5. Сергійчук В. Іменем Війська Запорозького: Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI-сер. XVII ст. К, 1991.

6. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків: У 3 т. К., 1990-1991.

7. Яковенко Н.М. Українська шляхта з кін. XIV до сер. XVII ст. (Волинь і центральна Україна). К, 1993.

ХІД ЗАНЯТТЯ.

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

Привітання викладача зі студентами.

Перевірка підготовленості групи до заняття.

II. Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів (до 5 хв.).

Тема заняття: КУЛЬТУРА УКРАЇНИ КІН. XIV- ПЕРША ПОЛ. XVII СТ.

План

1. Суспільно-політичні та історичні умови в Україні XIV–XVII ст.
2. Українська духовна культура в період XIV–XVII ст. як складова загальноєвропейських культурних процесів.
3. Архітектура та образотворче мистецтво.

Практичні завдання

Питання.

Які історичні умови склались в Україні у XIV–XVI ст. ?

Як розвивалась українська духовна культура в добу Відродження та Реформації у XIV–XVI ст.?

Розкрийте зміст терміна «оксамитова окупація»?

Як ви розумієте вислів Д. Чижевського: «Ренесанс знайшов людину»?

У чому полягала непроста ситуація особистісного вибору для людини Ренесансу?

Охарактеризуйте розвиток освіти України в добу Відродження.

Охарактеризуйте діяльність братств та культурно-освітніх осередків.

Проаналізуйте вплив культури Київської Русі на життя Литовського князівства.

У чому проявлялась культурологічна та просвітницька діяльність козацької старшини?

Які характерні особливості архітектури XIV ст.?

Охарактеризуйте роботу братств.

Проаналізуйте діяльність І.Федорова та його вплив на розвиток української культури.

Які особливості пісенно-поетичної творчості козацької доби?

Як розвивалось книгодрукування на території України в даний період?

Охарактеризуйте процес виготовлення Острозької Біблії.

Як розвивалась архітектура й образотворче мистецтво даної епохи?

Охарактеризуйте музичну культуру України доби Відродження.

IV. Підведення підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

V. Повідомлення домашнього завдання (2-3хв.).

1. Підготуйте есе про поширення книгодрукування на українських землях; охарактеризуйте час створення та перші видання львівської друкарні; діяльність І. Федорова.

2. На основі прочитаного та вивченого матеріалу з теми заповніть таблицю:

Архітектура та образотворче мистецтво доби Відродження

Архітектура				
Стиль	Представник	Пам'ятки	Час створення	Місце спорудження
Романський				
Готичний				
Ренесансний				
Образотворче мистецтво				
Іконопис				
Фресковий живопис				
Світський живопис				

3. Підготуйте презентацію на тему: «Музична культура України доби Відродження».

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 10. УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ ВІДРОДЖЕННЯ (КІН. ХVІІІ – ПОЧ. ХХ СТ.).

Вид заняття: семінарсько-практичне заняття

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: на основі фактичного матеріалу закріпити знання студентів з даної теми. Виробляти в студентів розуміння культурно-історичних процесів.

Виховна мета: виховувати відповідальність і повагу до культурних цінностей свого народу, громадянську позицію.

Розвивальна мета: розвивати цікавість до історичних та культурних процесів, які відбувались на території України.

Міжпредметні зв'язки:

Забезпечуючі дисципліни: соціологія, економічна теорія, історія, культурологія.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: карта «Світу», карта «Україна»

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах.

Технічні засоби навчання: кодоскоп, мультимедіа, відео.

Документальні фільми: «Невідома Україна. Нариси нашої історії», «Сучасник наших пращурів».

Художні фільми: «Сон», «Коліїщина».

Методи та форми роботи: фронтальне опитування, «Мозковий штурм», гра «Брейн-ринг», гра в асоціацію.

Рекомендована література:

Основна:

1. Баран В.К., Грицак Я.І., Ісаєвич Я.Д. та ін. Історія України. – Керівник авт. кол. Ю.Зайцев. Львів: Світ. 1996 р. 488 с.

2. Бойко О.Д. Історія України: посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: видавничий центр «Академія». 1999 р. 568 с.

3. Конончук І.М. Історія України від стародавніх часів до «Помаранчевої революції» – Ніжин. ТОВ Гідромас 2005р. 283 с.

4. Лобас В.Х. Українська і зарубіжна культура. К., 2000.

Додаткова:

1. Брайчевський М. Конспект історії України. К.: Знання, 1993 р. 208 с.

2. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення. К.: Генеза, 1995 р. 608 с.

3. Гайдуков Л.Ф., Крушинський В.Ю. Історія України, посібник для старшокласників та абітурієнтів. К.: Либідь, 1999 р. 270 с.

4. Субтельний О. Україна. Історія. К., 1991.

ХІД ЗАНЯТТЯ.

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

Привітання викладача зі студентами;

Перевірка підготовленості групи до заняття.

II. Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів (до 5 хв.).

Тема заняття: Українське національно-культурне відродження (кін. XVIII – поч. XX ст.).

План:

1. Умови розвитку української культури другої половини XVII – XVIII ст.
2. Козацькі літописи.
3. Григорій Сковорода.
4. Культурно-мистецький процес України XVIII – XX ст.
5. Освіта і наука в Україні у XVIII – XX ст.
6. Роль творчості Т.Г. Шевченка у становленні української культури.

III. Обговорення навчальних питань семінару (70-75 хв.).

Контроль підготовки студентів до заняття проводиться комбінованим методом:

Письмове опитування, запитання на картках (додаються).

Фронтальне опитування:

Охарактеризуйте особливості розвитку української культури кін. XVIII – поч. XIX ст.

Проаналізуйте особливості українського бароко.

У чому проявлялось українське національно-культурне відродження кінця XVIII – поч. XIX ст.?

Дайте характеристику розвитку національно-визвольного руху в Наддніпрянській і в Західній Україні.

Визначте, в чому полягали соціально-економічні зміни в Україні.

Провести паралель між розвитком революційних подій 1917р. в Україні і Росії.

Дати характеристику діяльності Т.Шевченка. Охарактеризувати його роль як політичного діяча.

Проаналізувати діяльність перших українських політичних партій.

Метод «Мозкового штурму»

Підготовчий етап.

Викладач оголошує проблему. Перед тим, як це зробити, просить студентів проаналізувати: «Які суспільно-політичні умови розвитку української культури відбувались в XVIII – XIX ст.»

Провести аналіз суті питання методом «мозкового штурму». Висуваються певні гіпотези та ідеї. Всі вони занотовуються. Ймовірні гіпотези:

- формування національної самосвідомості;
- зростання інтересу до української мови, культури, історії;
- активізація зв'язків між західними і східними українцями та розгортання національно-визвольного руху.

Викладач формує групи згідно з запропонованими ідеями. Робота проводиться в групах.

Використовуючи додаткову літературу, студенти шукають історичні факти, які підтверджують чи спростовують дану гіпотезу.

Представники кожної групи виступають з обґрунтуванням позиції групи.

Представники інших груп задають запитання, висловлюють контраргументи. Між представниками груп іде обмін думками стосовно розв'язання поставленої проблеми. Відбувається доведення і спростування викладених гіпотез. За участю викладача перевага надається тим гіпотезам та ідеям, що зможуть наблизити студентів до чіткого бачення проблеми як такої, що включає у себе низку суспільно-історичних підпроблем розвитку українського суспільства і культури у XVIII – XIX ст.

Проведення гри «Брейн-ринг»

А) Вступ (викладач).

Б) Колективна робота.

Підготовчий етап.

Поділ групи на команди з 10 осіб. Вступне слово викладача, який повідомляє про ключові моменти гри. Команди по 10 осіб займають свої місця.

Питання I туру:

1. Охарактеризуйте суспільно-політичні умови даного періоду.
2. Де в Україні було відкрито перший університет, які факультети були засновані?
3. Хто був першим ректором Київського університету?
4. Яких ви знаєте українських письменників першої половини XIX ст.?
5. Якою була провідна ідея «Громади»?
6. Хто був автором «Буквара южноруського»?
7. Як називалась програма «Братства тарасівців»?

Охарактеризуйте основні засади.

Хто був ініціатором створення Української загальної організації?

Питання II туру:

1. Де в Україні в зазначений період існували колегіуми?
2. В яких містах України працювали друкарні?
3. Хто були авторами відомих літописів кінця XVII – XVIII ст.?

4. Назвіть відомих українських учених даного періоду.
5. Які архітектурні споруди були збудовані у стилі українського бароко?
6. Охарактеризуйте стиль бароко.
7. Перелічіть національні художні школи першої половини XVIII ст.

Гра в асоціацію

Студенти отримують завдання придумати назви з тваринного, рослинного світу або фантастичних казкових персонажів, які найбільше асоціюються у них з історичними портретами Т. Шевченка, М.Грушевського, І. Франка.

IV. Підведення підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

V. Підбиття підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто). Оолошення балів з аналізом по кожному студенту. Повідомлення домашнього завдання (2-3хв.).

Повідомлення домашнього завдання (2-3хв.).

Робота з джерелами.

1. Використовуючи історичне джерело «Доповідь голови слідчої комісії про недільні школи», охарактеризуйте, в чому полягають звинувачення слідчої комісії.
2. Опрацювавши «Емський акт», дайте коротку характеристику основних положень.
3. Ознайомтесь з коротким змістом документів: «Ленін про ставлення до Всеукраїнської вчительської спілки. (З виступу 3 грудня 1919 р.)» та «Декрет РНК України «О поступлении в высшую школу», охарактеризуйте їх.
4. Хронологічно вкажіть основні етапи встановлення радянської влади в Україні.
5. Створіть хронологію основних подій в Україні (листопад 1918 – листопад 1920рр.).
6. Складіть хронологічну таблицю «Як було розпочато Першу світову війну».

Теми рефератів:

1. Описати революційні події в Україні 1905-1907 рр., дати характеристику цих подій.
2. Проаналізувати Універсали Центральної Ради.

3. Охарактеризувати особу М.С Грушевського як визначного діяча в українській історії.
4. Описати хід і наслідки окупації України німецько-австрійськими військами.

Заповніть таблиці.

«Національно-визвольний рух в Україні в ХІХ ст.»

Територія	Політичні організації	Основні напрями діяльності	Культурно-освітні організації	Основні результати діяльності

«Культурне життя українського народу на поч. ХХ ст.»

Наука	Література	Освіта	Музика	Живопис	Театральне мистецтво

«Місце і роль українських територій у планах європейських держав, Антанти та Троїстого союзу»

Країна	Плани	Територія
Росія		
Німеччина		
Австрія		
Польща		
Угорщина		
Румунія		

1. Накреслити схему організації державної влади в Україні доби Центральної Ради, вказати кількість членів і їхні функції.

2. Вказати основні заходи, які характеризують нову економічну політику НЕП.

<i>Галузі господарства</i>	Основні заходи
Сільське господарство	
Промисловість	
Торгівля	

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 11. БОРОТЬБА ЗА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ 1917-1921 РР.

Вид заняття: семінарське заняття.

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: закріпити та поглибити знання студентів. Узагальнити та систематизувати інформацію про оновлення національного життя, його визначних представників, організацій, напрями та результати діяльності.

Виховна мета: Виховувати національну гідність та повагу до свого народу, почуття патріотизму і гордості за свою країну. Виробляти зацікавленість до самостійних пошуків захоплюючих історичних фактів.

Розвивальна мета: Розвивати ціннісні ставлення та уявлення про історичні події, які відбувались на теренах України у ХХ ст., та розробляти навички практичного застосування теоретичних знань та колективної взаємодії.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: «Карта світу», «Карта України».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах

Технічні засоби навчання: кодоскоп, мультимедіа.

Документальні фільми: «Вони не постаріють», «Поява УНР».

Художні фільми: «1917», «Таємний щоденник Симона Петлюри», «Крути 1918».

Методи роботи: ділова гра, дискусія, бесіда, узагальнююча бесіда.

Рекомендована література.

Основна:

1. Баран В.К., Грицак Я.Й., Ісаєвич Я.Д. та ін. Історія України. Львів: Світ, 1996. 488 с.

2. Бойко О.Д. Історія України. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Академія, 1999. С. 568.

3. Верстюк В.Ф., Гарань О.А., Гуржій О.І. та ін. Історія України. Київ, 2002. 472 с.

4. Мельник Л.Г., Баран В.Д., Гуржій О.І. та ін. Історія України. Курс лекцій. К.: Либідь, 1991, 571 с.

Додаткова:

1. Брайчевський М. Конспект історії України. К., 1993. 208 с.

2. Будзиновський В. Як Москва нищила Україну. Тернопіль, 1991. 33 с.

3. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення. К.: Генеза, 1995. 608 с.

4. Гайдуков Л.Ф., Крушинський В.Ю. Історія України. Посібник для старшокласників та абітурієнтів. К.: Либідь, 1999. 270 с.

ХІД ЗАНЯТТЯ.

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

Привітання викладача зі студентами;

Перевірка підготовленості групи до заняття.

II. Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів (до 5 хв.).

Тема заняття. БОРОТЬБА ЗА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ 1917-1921 РР.

План:

1. Особливості відновлення української державності восени 1917р.
2. Політичний устрій України за доби Центральної Ради.
3. Причини та наслідки першої світової війни.
4. Діяльність більшовицького режиму.

III. Обговорення навчальних питань семінару (70-75 хв.).

Контроль підготовки студентів до заняття проводиться комбінованим методом:

1. Письмове опитування, запитання на картках (додаються).

2. Проведення гри «Брейн-ринг».

А) Вступ (викладач).

В) Колективна робота.

Підготовчий етап.

Поділ групи на команди з 10 чоловік. Вступне слово викладача, який повідомляє про ключові моменти гри. Команди по 10 чоловік займають свої місця.

Питання I туру:

1. Якою була провідна ідея «Громади»?
2. Основні політичні засади «Братства тарасівців».
3. Яку політику здійснювали Російський та Австро-Угорський уряди щодо України?
4. В чому полягали опозиційність, особливість діяльності масонських лож?
5. Назвіть основні цілі і завдання Кирило-Мефодіївського товариства.
6. Які здобутки національного відродження на початок ХХ ст.?
7. Чому Т.Г.Шевченка вважають натхненником українського відродження?
8. Які течії існували у народницькому русі?
9. Яким було політичне становище України на початку ХХ ст.?

Питання II туру:

1. Назвіть основні причини національного відродження?
2. Охарактеризуйте основні риси культурознавчої діяльності української інтелігенції.

3. Охарактеризуйте основні етапи громадівського руху.
4. Назвіть основні політичні риси української історії ХХ ст.
5. В чому полягали суперечності суспільно-політичного руху в Україні у другій половині ХІХ ст.?

ІV. Підбиття підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

V. Повідомлення домашнього завдання (2-3хв.).

Завдання для самостійної позааудиторної роботи.

1. Використовуючи резолюцію Пленуму ЦК КП(б)У про підсумки українізації (2-6 червня 1926р.), зробіть висновок, чи реальною була можливість проведення політики коренізації, у чому її суть.

2. Охарактеризуйте становище церкви у 30-х роках, користуючись джерелами: Постанова ЦК КП(б)У про використання цінностей колишньої Києво-Печерської Лаври (21 грудня 1933р.); лист В.Затонського до Я.Письменного з приводу Михайлівського собору (11 червня 1934р.).

Заповніть таблиці.

Українські землі в міжвоєнний період

Держави	Українські землі
СРСР	
Польща	
Чехословаччина	
Румунія	

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 12. УКРАЇНА В УМОВАХ ТОТАЛІТАРНОЇ СИСТЕМИ. МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ 1921–1939 РР.

Вид заняття: семінарсько-практичне заняття

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: проаналізувати обставини розвитку України в умовах тоталітарного режиму. Закріпити знання студентів з даної теми.

Виховна мета: виховувати почуття гідності і гордості за свою націю.

Розвивальна мета: розвивати вміння висловлювати власне ставлення про історичні події і давати їх характеристику, використовуючи колективну взаємодію.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: карта «Світу», карта «Україна».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах

Технічні засоби навчання: мультимедіа, медіапроектор, відео.

Документальні фільми: «Назви своє ім'я».

Художні фільми: «Ціна правди», «Поводир», «Щедрик».

Методи та форми роботи: письмове опитування, фронтальне опитування, заповнювання таблиць.

Рекомендована література.

Основна:

1. Кульчицький С. В. Ціна «великого перелому». К., 1991.
2. Курносів Ю. О. Проблеми перебудови в Українській РСР. *УІЖ*, 1990. № 7.
3. Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М. Економічна історія України і світу. К. 1999.
4. Майстренко І. Історія Комуністичної Партії України. Мюнхен, 1979.
5. Марочко В. І. Голод на Україні (1931—1933): причини і наслідки. *Проблеми історії України: факти, судження пошуки*. К., 1991.
6. Мейс Д. та ін. Політичні причини голодомору в Україні (1932—1933). *УІЖ*. 1995. № 1.
7. Мороз О., Злупко С. Українське селянство перша половина ХХ ст.: трагедія і героїзм. Львів, 1997.
8. Муковський І., Лисенко О. Є. Звитяга і жертвність: Українці на фронтах Другої світової війни. — К., 1997.
9. Нариси з історії української інтелігенції: перша половина ХХ ст. У 3-х кн. К., 1994.
10. Наулко В. Етнічний склад Української РСР. К., 1965.
11. Новітня історія України. 1900—2000. К., 2002.
12. Новохатько Л. М. Національний аспект доктрини «соціалістичної реконструкції». К., 1997.

13. Новохатько Л. М. Проблеми соціально-економічного і культурного розвитку України в контексті національної політики (20—30-ті роки ХХ ст.). К., 1998.

Додаткова:

1. Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ-ХХ ст. Історичні нариси. К., 2002.
2. Україна: друга половина ХХ століття. К., 1997.
3. Україна в період розгорнутого будівництва комунізму, тт. 1–5. К., 1967.
4. Українська інтелігенція під судом КГБ (зб. Самвидаву). Мюнхен, 1976.
5. Уряди України у ХХ ст. К.: Наукова думка. 2001. 608 с.
6. Феденко П. Україна після смерти Сталіна. Мюнхен, 1956.

ХІД ЗАНЯТТЯ.

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

- Привітання викладача зі студентами;
- Перевірка підготовленості групи до заняття.

II. Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів (до 5 хв.).

**Тема заняття. УКРАЇНА В УМОВАХ ТОТАЛІТАРНОЇ СИСТЕМИ.
МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ 1921-1939 РР.**

План

1. Політика українізації: завдання та наслідки. Розвиток освіти.
2. Український культурний ренесанс та особливості розвитку літературного процесу.
3. Наступ тоталітаризму на українську культуру. «Розстріляне відродження».

III. Обговорення навчальних питань семінару (70-75 хв.).

Контроль підготовки студентів до заняття проводиться комбінованим методом:

Письмове опитування, запитання на картках (додаються).

Фронтальне опитування:

- У чому полягала сутність політики НЕПУ?
- Коли і за яких обставин відбулося утворення СРСР?
- Дайте характеристику політики українізації.
- Назвіть основні причини голоду 1921 року?

У чому полягала криза НЕПУ?

Які ознаки характерні для політики «воєнного комунізму»?

Які причини та наслідки сталінської індустріалізації?

Охарактеризуйте український культурний ренесанс та особливості розвитку літературного процесу.

Які реформи передбачала політика українізації?

Назвіть причини згорання українізації?

Охарактеризуйте літературні угруповання «Гарт», «Плуг», «Ланка», «Молодняк», ВАПЛІТЕ: цілі та досягнення.

За яких обставин утворилась незалежна Карпатська Україна?

Проаналізуйте стан українських земель у складі Польщі, Чехословаччини та Румунії.

Які причини політики колективізації?

Причини та наслідки голодомору 1932-1933 років?

Розкрийте передумови виникнення ОУН.

Охарактеризуйте політику розкуркулення.

IV. Підбиття підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

Повідомлення домашнього завдання (2-3хв.).

Заповніть таблиці.

Рух антифашистського Опору в Україні 1941-1942 рр.

Течія	Діяльність
Прорадянська	
Націоналістична	

Культура України в роки війни (основні події)

Народна освіта	
Наука	
Література	
Театр, кіно	

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 13. УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Вид заняття: семінарсько-практичне заняття

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: закріпити знання студентів з даної теми.

Виховна мета: виховувати почуття гідності і гордості за свою націю.

Розвивальна мета: розвивати вміння висловлювати власне ставлення про історичні події і давати їх характеристику, використовуючи колективну взаємодію.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: карта «Світу», карта «Україна».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах

Технічні засоби навчання: кодоскоп, мультимедіа, медіапроектор, підключений до Інтернету.

Документальні фільми: «Степан Бандера: провідник нації, чи агент спец служб?», «Звичайний фашизм», «Золотий вересень. Хроніка Галичини 1939-1941 роки», «Волинська Трагедія 1943-1944 роки. Хто винен?».

Художні фільми: «Хайтарма», «Той, хто пройшов крізь вогонь», «Століття Якова».

Методи та форми роботи: фронтальне опитування, дослідження.

Рекомендована література.

Основна:

1. Кульчицький С. В. Ціна «великого перелому». К., 1991.
2. Курносів Ю. О. Проблеми перебудови в Українській РСР. *ВІЖ*, 1990. № 7.
3. Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М. Економічна історія України і світу. К. 1999.
4. Майстренко І. Історія Комуністичної Партії України. Мюнхен, 1979.
5. Муковський І., Лисенко О. Є. Звитяга і жертвність: Українці на фронтах Другої світової війни. К., 1997.
6. Наулко В. Етнічний склад Української РСР. К., 1965.
7. Новітня історія України. 1900–2000. К., 2002.
8. Новохатько Л. М. Національний аспект доктрини «соціалістичної реконструкції». К., 1997.

Додаткова:

1. Гетало Т. Є., Пальм Н. Д., Жеребятнікова І. В. Українська і зарубіжна культура: конспект лекцій. Х.: Вид. ХДЕУ, 2002. 92 с.
2. Глосарій з навчальної дисципліни «Культурологія». [укл. І. В. Малець, Т. Є. Гетало, Н. Д. Пальм]. Х.: Вид. ХНЕУ, 2009. 144 с.
3. Культурологія: навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало, Д. Ю. Михайличенко та ін. Х.: Вид. ХНЕУ, 2008. 284 с.

4. Михайличенко Д. Ю., Белікова Ю. В., Потоцька Ю. І. Практикум з навчальної дисципліни «Культурологія»: навчально-практичний посібник. Х.: Вид. ХНЕУ, 2009. 191 с.

ХІД ЗАНЯТТЯ.

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

Привітання викладача зі студентами;
Перевірка підготовленості групи до заняття.

II. Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів (до 5 хв.).

Тема заняття. УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

План

1. Українські землі в 1939-1941 рр.
2. Роль УПА у визвольній боротьбі.
3. Тенденції розвитку української культури.

III. Обговорення навчальних питань семінару (70-75 хв.).

Контроль підготовки студентів до заняття проводиться комбінованим методом:

Письмове опитування, запитання на картках (додаються).

Фронтальне опитування:

Як Ви думаєте, чому нацисти нищили освітян?

Чи можливо було запобігти розстрілу вчених?

Чому нацисти відступаючи зі Львова, намагались приховати сліди своїх злочинів?

Коли було підписано директиву №21 - план «Барбаросса»?

Коли Німеччина напала на Радянський Союз?

Яка подія вважають першою значною поразкою фашистської Німеччини у Другій світовій війні?

Які країни підписали «Атлантичну хартію» та коли документ був остаточно оформлений?

Яка історична подія почалася 17 листопада 1942 р.?

Хто був головнокомандувачем німецько-італійських військ у Північній Африці з лютого 1941 по березень 1943 рр.?

Як називається співробітництво урядів, окремих осіб з окупантами?

3. Дослідження.

Організаційний момент – 1 хвилина.

1. Викладач пропонує студентам стати учасниками невеликого дослідження, пояснює з якою метою це робиться.

2. На робочих столах комп'ютерів студенти розташований файл із посиланням на проект у мережі Глобаллаб. Викладач просить студентів, розкрити це посилання, та увійти в систему згідно власної реєстрації, обравши мовою проекту – українську.

3. Поки студенти це роблять, викладач роздає їм перевірені домашні завдання попередніх практичних з цієї теми та просить ознайомитися з результатами, робить необхідні загальні зауваження щодо виконаного завдання.

Самостійна робота, участь у дослідженні (15 хвилин).

1. Після того, як студенти ознайомилися із результатами домашнього завдання, вони можуть переходити до дослідження.

2. Протокол дослідження пояснює, що саме потрібно зробити перед тим як почати заповнювати анкету.

3. Студент заповнює анкету та відсилає її. Під час заповнення анкети відбувається самостійне повторення студентом вже отриманих на попередніх заняттях знань. А також аналіз джерел щодо долі міста проживання під час другої світової війни.

IV. Підбиття підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

Повідомлення домашнього завдання (2-3хв.).

Робота з таблицями:

Заповніть таблиці:

Криза радянської системи

Економіка	Міжнародні відносини	Соціальні відносини	Культура
-----------	----------------------	---------------------	----------

Криза радянської системи

Ідеологія	Освіта	Архітектура	Мистецтво
-----------	--------	-------------	-----------

Основні події історії України (1939-2000 рр.)

Рік	Події

ТЕМА ЗАНЯТТЯ 14. УКРАЇНА В ДРУГІЙ ПОЛ. ХХ-ПОЧ. ХХІ СТ.

Вид заняття: семінарсько-практичне заняття

Тривалість заняття: 90хв.

Навчальна мета: проаналізувати обставини розвитку України протягом ХХ-ХХІст. Закріпити знання студентів з даної теми.

Виховна мета: виховувати почуття гідності і гордості за свою націю.

Розвивальна мета: розвивати вміння висловлювати власне ставлення про історичні події і давати їх характеристику, використовуючи колективну взаємодію.

Навчально-методичне забезпечення заняття.

Наочність: карта «Світу», карта «Україна».

Роздатковий матеріал: запитання на дидактичних картах

Технічні засоби навчання: кодоскоп, мультимедіа,

Документальні фільми: «Майдан. Шість літер нашої свободи», «Зима у вогні», «А потім прийшли «браття», «Маріуполь. Невтрачена надія», «Втрачений дім», «Норевbahnhof. Berlin. Вокзал надії», «Дев'ять життів».

Художні фільми: «Кіборги».

Методи та форми роботи: фронтальне опитування, «Мозковий штурм», робота в малих групах, бесіда, «Займи позицію», робота з таблицями, рефлексія.

Рекомендована

література:

Основна:

1. Антонович Д. Українська культура. К., 1993;
2. Білоцерківський В. Історія України. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007.
3. Бойко О.Д. Історія України: посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: видавничий центр «Академія». 1999 р. 568 с.
4. Верстюк В.Ф., Гарань О.А., Гуржій О.І. та ін. Історія України. К. С. 58-64.
5. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення. К.: Генеза. 1995 р. 608 с.
6. Конончук І.М. Історія України від стародавніх часів до «Помаранчевої революції». Ніжин. ТОВ Гідромас 2005. 283 с.
7. Крип'якевич І.П. Історія України. Львів, 1990. 519 с.

Додаткова:

1. Баран В.К., Гринак Я.І., Ісаєвич Я.Д. та ін. Історія України. Керівник авт. кол. Ю.Зайцев. Львів: Світ, 1996. 488 с.
2. Брайчевський М. Конспект історії України. К.: Знання, 1993. 208 с.
3. Висоцький О. Історія української культури. Дніпропетровськ: НМАУ, 2009.

4. Гарін В., Кіпцар І., Кондратенко О. Історія України. Навч. посіб. К., 2012.
5. Греченко В., Чорний І. Світова та українська культура: довідник для школярів та студентів. К.: Літера ЛТД, 2009.
6. Грицак Я. Нариси Історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. Київ: Генеза, 2000.
7. Гайдуков Л.Ф., Крушинський В.Ю. Історія України, посібник для старшокласників та абітурієнтів. К.: Либідь, 1999. 270 с.
8. Грушевський М.С. Історія України – Руси. К., 1991. Т.1.
9. Грушевський М.С. Історія української літератури. К., 1993
10. Петровський В., Радченко Л., Семененко В. Історія України: неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі. Вид. 2-ге, випр. та доп. Харків, 2008.
11. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. Київ: Критика, 2015. 430 с.
12. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: КСД, 2016. 496 с.

ХІД ЗАНЯТТЯ.

I. Організаційна частина (2-3 хв.)

Привітання викладача зі студентами;

Перевірка підготовленості групи до заняття.

II. Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів (до 5 хв.).

Тема заняття. УКРАЇНА В ДРУГІЙ ПОЛ. XX-ПОЧ. XXI СТ.

План:

1. Політичне життя та культурний процес в Україні на поч. XX ст.
2. Відродження української культури.
3. Образотворче мистецтво другій пол. XX-поч. XXI ст.
4. Культура України в роки війни.
5. Культура повоєнного часу.
6. Культура в часи перебудови та становлення незалежності України.

III. Обговорення навчальних питань семінару (70-75 хв.).

Контроль підготовки студентів до заняття проводиться комбінованим методом:

Письмове опитування, запитання на картках (додаються).

Фронтальне опитування:

Як розвивалась освіта та наука у XX ст.?

Проаналізуйте розвиток українського мистецтва на поч. XX ст.

Дайте характеристику розвитку української культури в післявоєнний період.

Охарактеризуйте суспільно-політичні умови в післявоєнний період. Які демократичні організації виникають в Україні в 90-х. роках ХХ ст.?

Як розвивається духовна сфера громадського життя?

Які молодіжні організації діють на території України?

Охарактеризуйте сучасні віяння в образотворчому мистецтві.

Дайте характеристику розвитку архітектурних стилів.

Як розвивається театральне мистецтво? Охарактеризуйте.

Які новітні технології використовуються в медицині?

Метод «Мозкового штурму»

А) Вступ (викладач).

В) Колективна робота.

Підготовчий етап.

Викладач на семінарі називає проблему, яку треба розв'язати. Відбувається колективне обговорення.

1. Обрана проблема записується на дошці. Наприклад, проблемне питання: Який вплив на духовне життя українського народу мала «Жданівщина»?

2. Всі учасники думають над проблемою, висувають власні ідеї.

3. Викладач записує всі ідеї на дошці.

4. Коли записано багато ідей, їх групують і аналізують.

5. Вибирають ті ідеї, які допоможуть вирішити дану проблему.

Використовуємо метод «Робота в малих групах»

Підготовчий етап.

1. Викладач об'єднує студентів у малі групи і роздає завдання. Група за короткий час має виконати завдання і оголосити свої результати. Завдання:

2. Провести паралель, як розвивалось культурне життя України в складі СРСР і як за часів незалежності.

3. Студенти розподіляються за ролями – робітники, селяни, інтелігенція, партійні діячі. За 10 хв. вони повинні дати 4 відповіді на це запитання з їхньої позиції.

4. Студенти-спостерігачі слідкують за роботою груп і записують результати.

5. Кожна мала група вибирає свого секретаря (записує результати роботи) і доповідача (висловлює думку групи).

6. Після закінчення роботи в малих групах доповідачі по колу виголошують свої висновки. На дошці записують основні висновки. Викладач робить підсумки даної роботи.

Метод бесіда

Пригадайте та поясніть причини кризових явищ, що склалися у культурному житті України в середині 80-х рр.;

Сформууйте власне ставлення до «перебудови» та її можливих наслідків для культурного життя України;

Висловіть свою думку стосовно необхідних змін у культурному житті сучасної України.

Викладач записує тези на дошці і підбиває підсумок.

Метод «Займи позицію»

Цей метод допомагає студентам аргументовано і стисло висловлювати свою позицію.

Підготовчий етап. На дошці вивішуємо плакати, на яких написано: за, проти, утримуюсь. Викладач пропонує студентам дискусійне питання. Наприклад: «Чи політика десталінізації змінила культурний розвиток в УРСР?».

Студенти мають визначити власну позицію і перейти до вибраної ними групи. З кожної групи студенти обирають делегатів, які мають аргументовано відстояти свою позицію. Після виступу всіх ораторів викладач пропонує студентам, які змінили свою позицію, перейти в інші групи, залежно від їхнього вибору. Перехід має бути аргументований студентами.

Робота з таблицями:

Заповніть таблиці: вкажіть діячів та їхні твори даних напрямків.

Культура України на сучасному етапі розвитку

Література	Музика, театр	Образотворче мистецтво
------------	---------------	------------------------

Рефлексія

Осмислення процесу і результатів діяльності.

Викладач пропонує студентам оцінити результати семінару, відповівши на запитання:

1. Що ми робили?
2. Як ми це робили?
3. Чи досягли поставленої мети?
4. Чого нового ми навчилися?
5. Чи нам все вдалось?

IV. Підбиття підсумків заняття (до 5хв.).

Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

**Питання для підсумкового самоконтролю студентів
зі змістового модулю I
«Історія України від найдавніших часів до сьогодення»**

1. Концепції щодо території формування слов'ян. Їх соціально-економічний, суспільний та культурний розвиток.
2. Утворення Київської Русі та основні етапи її розвитку.
3. Причини та наслідки занепаду Київської Русі.
4. Входження українських земель до Великого князівства Литовського та Речі Посполитої.
5. Початкова історія українського козацтва.
6. Перші козацько-селянські повстання.
7. Козацька революція середина XVII ст.: передумови, причини, основні етапи.
8. Доба Руїни в соціально-політичній історії України другої половини XVII ст.
9. Україна в системі міжнародних відносин середини – другої пол. XVII ст.
10. Гетьманщина кінця XVII – XVIII ст.: кордони, політичний і адміністративно-територіальний устрій.
11. Український національний рух у першій половині XIX ст.
12. Національне суспільно-політичне життя в Україні у другій половині XIX ст.
13. Соціально-економічне становище України початок XX ст.
14. Політизація національного життя в Україні.
15. Україна в роки Першої світової війни.
16. Лютнева революція 1917 р. в Росії та її значення для долі України.
17. Утворення Центральної Ради.
18. Чотири універсали Центральної Ради в розбудові української держави.
19. Російсько-українська війна (1917 – 1918 рр.). Брест-Литовський договір
20. Зовнішньополітична діяльність УНР. Падіння Центральної Ради.
21. Державний переворот гетьмана П. Скоропадського та його діяльність
22. Падіння Гетьманщини. Утворення Директорії УНР.
23. Зовнішньополітична і військова діяльність Директорії УНР.
24. Соціально-економічне та суспільно-політичне становище Зх. України в кінці XIX – початку XX ст.
25. Перемога національно-визвольної революції на західноукраїнських землях.
26. Утворення ЗУНР та її зовнішньополітична діяльність.
27. Акт злуки ЗУНР і УНР.
28. Падіння Директорії УНР і становлення більшовицького режиму.
29. Політика «воєнного комунізму» та НЕП (спільне і відмінне).
30. Голодомори 1921-1923рр. та 1932-1933 рр., 1947 р.
31. Великий терор в Україні в 1933-1939рр.
32. Українізація (коренізація).
33. Розстріляне Відродження.
34. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період.
35. Держава Карпатська Україна.
36. Україна в роки II світової війни.
37. Репресії радянської влади на Західній Україні в післявоєнні роки XX ст.

38. Виникнення та боротьба УПА за Українську Соборну Державу.
39. Операція «Вісла».
40. Депортація з Криму у квітні-червні 1944 р.
41. Україна в умовах хрущовської відлиги.
42. Національно-культурний рух опору 50-60 рр.
43. Дальша радикалізація руху опору у 70-80 рр.
44. Проголошення незалежної України.
45. Декларація про державний суверенітет України.
46. Проголошення незалежної України.
47. Проблеми розбудови Української незалежної держави після 1991 р.
48. Прийняття Конституції України 1996 року.
49. Напад росії на територію України.
50. Зовнішньополітична діяльність України на сучасному етапі.
51. Україно-російська війна 2022 р.

**Питання для підсумкового самоконтролю студентів
зі змістового модулю 2
«Історія української культури як унікальне явище світової культури»**

1. Особливості археологічних культур.
2. Найдавніше образотворче та музичне мистецтва.
3. Характерна особливість палеолітичної пластики.
4. Культура неоліту та епохи міді-бронзи.
5. Пам'ятки трипільської культури в Україні.
6. Скіфо-сарматське мистецтво.
7. Розвиток античної культури на теренах України VI – IV ст. до н.е.
8. Мистецтво тавро-русів.
9. Культ природи у релігійному світогляді слов'ян у дохристиянські часи.
10. Відображення макрокосмосу в творах мистецтва давніх слов'ян.
11. Християнство і розквіт культури Київської Русі.
12. Історико-культурне значення утворення Галицько-Волинської держави.
13. Особливості культурного життя на теренах України XIV–XVII ст.
14. Формування української козацької держави.
15. Стиль бароко в українському мистецтві.
16. Історико-культурний розвиток України кін. XVIII – початку XX ст.
17. Український романтизм.
18. Культура українців в умовах імперського гніту.
19. Культура доби Українського Січового Стрілецтва.
20. Українська культура в умовах тоталітарного режиму.
21. «Розстріляне Відродження», його роль в історії української культури.
22. Шістдесятництво – духовний опір пригніченню національної культури.
23. Мистецтво і освіта в період зросійщення української культури.
24. Українська культура в умовах державної незалежності.
25. Актуальні проблеми національної культури українців кін. XX – поч. XXI ст.
26. Сучасні стилі українського мистецтва.

Навчально-методичний посібник

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Інтерактивні методи навчання

*Макет і комп'ютерна верстка: С.В. Гуменюк
Дизайн обкладинки: С.В. Гуменюк*

Колісник-Гуменюк Ю.І. Історія України та української культури: Інтерактивні методи навчання. Навчально-методичний посібник. Львів: Простір-М, 2023. 73 с.

Формат 60×84/16. Папір офсет. Друк цифровий.
Ум.-друк. арк. 2,72. Обл. вид. арк. 2.9
Наклад 100 прим.